

Shri Raghunath Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ४६८२

Title विवाहपद्धतिः

Author X

Extent २ पत्राणि Age सं. १८१०

Subject सूत्रपद्धतिः

विद्यारूपद्वयः

धर्मद्वय

१ सर्वत्र प्राप्नुवन्नादा तानि प्राप्नुवन्नादा ॥
२ एष एव विधिर्विज्ञानादा तानि प्राप्नुवन्नादा ॥ ११ ॥

३००

[illegible]

सुतः

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ विवाहो निरूप्यते ॥ तत्र प्रथमं पूगप्रदानविधिः ॥ यजमानेन आच-
मनं प्राणायामः ॥ अथेत्यादि ॥ शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्त्यर्थं ॥ अस्य विवाहंगस्य पूगप्रदान-
कर्मप्रारंभे निमित्तं श्रीगणेशं विक्रयोः पूजनाद्यर्चनमहं करिष्ये ॥ तं तुरुधायेति मंत्रेण गणे-
शं विक्राभ्यां पूजनं ॥ चंदनं पुष्पं धूपं दीपं घृतगुडनैवेद्यं ॥ इदं घृतगुडनैवेद्यं गणेशं वि-
क्राभ्यां समर्पयामि ॥ अर्घ्यं पत्रं पुष्पं फलं ॥ अथ मर्घः ॥ ततः कन्याप्रदाता उत्तराम्भिमुखो पवि-
त्रपादप्रक्षालनं वरस्या तथा कुलस्य वृद्धपुरुषाणां पादप्रक्षालनं ॥ पूगिफलवाकदान-
कर्मप्रारंभे निमित्तं ब्रह्मनूतत्रेपाद्यं अर्घ्यः पूजा स्वस्ति न ॥ तु ॥ स्वपादप्रक्षालनं आच-
प्राणा ॥ अपवित्रेत्यादि ॥ सप्तव्याधा ॥ नाच्चा पूगीफलवाकदानोपाहोणां पवित्रताः स्तु-
भूर्भुवः स्वः ॥ त्रा उपास्मै ॥ इत्यत्राद्यर्थं पूगिफलवाकदानमहं करिष्ये ॥ अन्योन्यमांगस्य

शिवः
॥ १ ॥

^{वरपतिना}
 करणं जटापीले यज्ञोपवितपीले अमुकसगोत्रो अमुका अमुकप्रवरो अमुकशर्मर्हि अमु
 कसगोत्राय अमुका अमुकप्रवराय अमुकशर्मणः प्रपौत्राय पौत्राय पुत्राय अमुकशर्मणे
 श्रीधररूपिलोकन्यार्थिने वराय अमुकसगोत्रां अमुकप्रवरां अमुकशर्मणः प्रपौत्री पौत्री
 पुत्री अमुकनाम्नी कन्या श्रीरूपिली वरार्थिनी ज्योतिर्विदादिष्टे मूहर्त्तेशस्ये पौनः फोफ
 लः कफला निवरपित्राहं स्ते दुर्वा मुमंत्रं पठति युष्मद्वराय योभ्यां ये मंडपाय तने मया
 ततः स एतत्त्वं अत्र पूगप्रदानेन लब्धे कन्या भविष्यति ॥ अयं गेः पतितेः क्लीबेदशदोषविवर्जिते इमां
 कन्यां प्रदास्यामि देवान्निदिजसंनिभौ ॥ इति पौत्रा ततो वरपित्रादिः पूर्ववत्सं व फला
 न्यादाय कौमुकसगोत्रो सन्नवरविषये भवन्तो निश्चिता ॥ वरस्थानि फलादिहस्ते
 दद्यात् ततः कन्यापित्रादि वाचा दत्ता मया कन्या पुत्रार्थं स्वीकृता खया कन्या व

रत्युक्ता

५ कन्याप्रतिग्रहीतृ ५

लोकनविधौ निश्चितस्त्वसुखी भव ॥ ततो वरपितादिपिवा वाचा दत्ता त्वया कन्या वरा
 र्थं स्वीकृता मया वरावलोकनविधौ निश्चितस्त्वसुखी भव ॥ पुण्याहं दीर्घमायुरस्ति
 त्यादि ॥ अभिवेकं विवाहांगस्य फलदानकर्मप्रतिष्ठासिध्यर्थं हिरण्यं दंष्ट्रिणां तं नि
 श्रुये मनसि संकल्पितं द्रव्यं नाना नाम गोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः अहं संपदं मोयस्य वि
 भासं प्रतिगृह्यतां दक्षिणाः पांत्वित्यादि ॥ उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु ॥ आशीर्वदिः ॥ वि
 श्वानि ॥ सुवामंत्राणां वान् ॥ ततः कन्याभ्राताकुटुंबैः सह घृतयुडभक्षकर्तव्यः ॥
 तेषां सर्वेषां वरस्य पिता नालिकेरप्रदानं करोति अन्योन्यं होस्यं कृत्वा स्वगृहे गच्छेत् ॥
 ॥ ततः जोटीनाम आचारः कर्तव्यः ॥ वरस्य पिता स्वजनैः परिवृतो कन्या गृहे आगति ॥ शिव
 ततः रक्तवस्त्रं प्रसार्य ॥ अस्माकं यज्ञो पवीतं दत्तं काशीवासो दत्तः इत्यादि वक्ष्ये निवा ॥ २ ॥

क्या निवदंति। ततो अन्योन्यनातिकरेदं वा स्वग्रहे गच्छेत् सर्वेषां पूर्णफलप्रदानं कर्त-
 व्यं। श्रुतिभ्यो हिरण्यदेयाः। ततः वरस्यपिता चतुरस्त्रालिमोदकानि कृत्वा श्रुतिभोजनं क-
 रोति। इति पूर्णफलप्रदानविधिः॥ अथ वस्त्रपरिधानं। कन्याग्रहे। आचमनं। प्राणायामः॥
 स्वस्त्ययनं। सुमुक्त्येत्यादि गणेशस्मरणं। अथेत्यादि। थं कन्यायाः पादप्रक्षालना-
 दिः। वस्त्रदानग्राह्यं भनिमित्तं गणेशं विक्रयोः पूज्ये। गणेशं विक्राभ्यां पूजनी। अपवि-
 त्रेत्यादि। सप्तव्याधां। वस्त्रदानोपाहाराणां पवित्रताः स्तु। भूरादिमधुः। अत्राद्यं थं ग-
 णेशं विक्रयोः सानुकूलार्थं कन्यायाः पादप्रक्षालनादिः। वस्त्रदानमहंक०। उत्सर्गोप-
 वसनवस्त्रदाननिमित्तं कन्ये एतत्तेपाद्यं। इदमत्रादिपूजा। प्रथमं रजतालंकारपरि-
 धानं। ततो हिरण्यस्य। सप्ततांबूलानि। सप्तपूर्णफलानि वस्त्रं च। कन्याहस्ते निधानं।

नानावस्त्रपरिधानं स्त्रीवर्द्धनं पुण्याहं दीर्घमायुरस्त्वित्यादि अभिवेकः वस्त्रपरिधा-
नप्रार्थनस्य मानां हि अहं संप्रददे दक्षिणाः पांत्तित्यादि अस्य वस्त्रपरिधानकर्म-
लो मस्तु उत्तरेकं स्तु आशीर्वादः विश्वानि वामं त्रा नू इति खोले वे सार ए ॥ ॥
॥ नाम वस्त्रपरिधानं अथ शुभदिने चतस्रः सुवासिनी मिलित्वा मुद्राः शूर्पैरुत्वा
अवहननं करोति अतः प्रभृतिपक्षां नादिसर्वकर्तव्यं अथ स्तंभारोपणविधिः ॥ व-
धामण शमी क्रौहं पन मी हल ॥ लोहमुद्रिका शमी स्तंभान्तो यजमानः प्राङ्मु-
खोपविश्य आचमनं प्राणायामः स्वस्त्ययनं अपवित्रेत्यादि सप्तव्याधा मं-
उपप्रतिष्ठोपाहारार्णपवित्रतां स्तु भूरादिजपः अत्राद्यं धर्मैडणधिष्ठात्री दे-
वतानां स्थापनप्रतिष्ठापूजनं सितया च गणेशी विक्रयोः पूजनं च दनादिना ततः

शिव

॥ ३ ॥

स्तंभरोपणार्थं गन्तव्यं न न। तन्मध्ये स्तंभरोपणं मीढल। लोहमुद्रिका। उदुंबरपत्राणामुत्तमवधा
 स्तंभेर्वधनं। तन्मध्ये मुद्रापनं च। गन्तव्यं पूरणं। तस्य प्रतिष्ठा। मनोज्ञति० तिष्ठ। मंडपादिषां त्रिदिव
 तासु प्रतिष्ठिता वरदा भवन्तु। स्तंभपूजा। मेषादिषां त्रिदेवताभ्यः। इरमंत्रा चंदनैः पुष्पैः। दीपैः। नैवे
 दी। तांबूलं। अर्घ्यः। पत्रं पुष्पं फलं। अथ मर्घः। पुण्याहं दीर्घमाधुरस्त्वित्यादि०। अग्निर्वैकः। अ
 स्य विवाही गस्य स्तंभारोपणकर्म प्रतिष्ठासि० हिर० मनसि संकल्पितं दिव्यं कस्मैचिद्वा लणा
 याहं संप्रदास्ये। ततः दहिणाः पश्चिंत्यादि०। अस्य विवाही गस्य स्तंभारोपणकर्मणो० मस्तु
 गृहे च० उत्त० स्तु० आशीर्वादः० विंशानि० व० मंत्रा० न०। इति स्तंभारोपणविधिः। अथ व
 रणकर्म निख्यतो तत्र विधिः। त्यक्तो स एष। हरिद्रा। आचमनं। प्राण०। अपवित्रेत्यादि०
 सप्त व्याधा० शंखावर्णकाचारोपाहारोणं पवित्रताऽस्तु। मूरादि० उपास्मै० मधु३।
 अत्राद्य० वासुदे० मम सुतस्य। अथ वासुतायाः। विवाहोऽस्य कर्म प्रारंभ निमित्तं अ

विघ्ननकर्मणोसिध्यर्थं आदित्यादीनां नवग्रहाणां प्रतिवर्णकाचारमहंकरिष्यात्तदंगले
नश्रीगणेशां विकयोष्टुभ्येततः पूजात्तसुरुषाय विद्महे वक्रतुंडाय धीमहि॥ तन्नो दंती
प्रचोदयात्॥ १॥ तसुरुषाय विद्महे वंतिने दमत्र सुभगाय विद्महे काममातिन्ये धीमहि॥
तन्नो गौरी प्रचोदयात् सुभगायै काममातिन्ये गौर्यै इदमत्र इदं सौभाग्यचंदनं रा
मीपत्रे युष्मपूजा॥ धूपदीपैर्घृतेनैवेद्यं अस्य गणेशां विक्राभ्यां गुडमयं नैवेद्यं सम
र्पयामि॥ अर्घ्यं॥ पत्रं पुष्पं फलं तोयं रत्नानि विविधानि च गृह्णाण अर्घ्यं मया दत्तं देहि मे वां
क्षितं फलं॥ १॥ फलेन फलितं सर्वत्रैलोक्यं सचराचरं फलस्यार्घ्यप्रदानेन सफलास्तु
मनोरथाः॥ २॥ इदं फलं मया देवस्त्वपि तं पुरतस्तव तेन मे सफलावाप्तिर्भवैज्जन्म
निजन्मनि॥ ३॥ इदं पूगीफलं मयं अर्घ्यं समर्पयामि॥ अस्य विवाहां गभूतवर्णकाचा

शिव
॥ ६॥

रकर्मसांगतासिध्यर्थं यथासयने० भोजनेन दोषाः सल्लो अहंतर्पयिष्ये तेन भगवत्योगे
 शां विक्कौ प्रीयेतां गणेशं विकयोः पूजनपरिपूर्णा मस्तु॥ ततः पितृषु सा॥ भित्तस्य गणेशपूज
 नं करोति॥ तस्याः पितृषु सायाः पीतांबरं परिधाययति॥ ततः मातुः पक्षेण सर्वेषां वस्त्राणि
 ददाति॥ वधामणू तैल॥ घृता गुड॥ वेसण॥ लवणा पीठी॥ धाणा॥ ततः कुमारं पूर्वाभिमुखो
 पविश्य॥ मांगल्यं॥ स्वस्त्वय न॥ ततः स्त्रीभिः॥ कुमारस्य मस्तकादारभ्य पादपर्यंतं मांग
 ल्यकरणं॥ स्त्री चेत्यादादारभ्य मस्तकपर्यंतं॥ स्त्रीभिः तैलाभ्यंगं कारयेत्॥ स्त्रीभिर्द्वर्तनं
 करोति॥ ततः कुमारो गुडलवणं दाययेत्॥ ततो बर्हपिनं॥ ततः जलमध्ये पुण्याहं ध्वमायु
 रस्तु॥ शिवाः आयः संतु॥ सौमनस्य पुष्पमस्तु॥ अर्कचरिष्टं चारिष्टं च॥ स्तु॥ यत्सायं रोगी अ
 शुभं अकल्याणं तदूरं प्रतिहतमस्तु॥ द्विपदे चतुष्पदेभ्यः सुशान्तिं भवतु॥ अस्य विवाहो
 गभूतवर्णकारप्रतिष्ठासि० हिर० रास्यमानं गुडद्रव्यं नानानामगो० ददे॥ यो यस्य मि०

दक्षिणाः पातु बद्धदेयं चाऽस्तु दीर्घमायुः शान्तिः पुष्टिश्चास्तु यद्यक्रेयस्तत्तदस्तु तिथि
 करणमृद्भूतनक्षत्रग्रहलगादिदेवताः शुभाः शोभनाः संपद्यन्ती आदित्याद्याः ग्रहाः प्री
 यन्तां प्रजापतिः प्रीयन्ती स्वावरसंयोगे अस्तु बद्धपुत्रं बहुधनं चाऽस्तु उत्तरकर्मण्यवि
 भ्रमस्तु अभिवादयामि सहस्रवै आयुष्मान्भवसहस्रवै पुण्याहकालोवाच्यतौ पु
 ण्याहं भवन्तौ ब्रुवन्तु पुण्याहं कल्याणं भवन्तौ ब्रुवन्तु कल्याणं सद्धिं भवन्तौ ब्रुवन्तु
 सध्यतां स्वस्तिं भवन्तौ ब्रुवन्तु स्वस्ति अस्य विवाहो गम्यतवर्णं मस्तु गन्तुः अस्तु
 आशीं विष्वा निः सुवामं वार्थाः सफलाः संतु मनोरथाः शत्रूणां बुद्धिनाशो
 स्ति मित्राणां मुदयस्तव १॥ स्ववेदो यजुर्वेदः सामवेदोः अथर्वणः ब्रह्मवक्त्रं तथानिसं शिव
 हनन्ति तव शात्रवान् २॥ इति वर्णकाचारसमाप्तः पुण्येण नाम आचारः ॥ वरकन्यां ॥ ५ ॥
 प्राञ्जुखी देहल्यां उयवेश्या संबंधिनी स्त्री पीतवस्त्रां दिते तस्य वा तस्याः शिरसि

शूर्पेण व्रीहीन् अवकीरयेत् । तस्य दक्षिणहस्ते लोहमुद्रिका बंधनी । कन्या चेद्दामहस्ते
 बंधनं । इति लोकाचारः । अथ नांदीमुखं आह ॥ ॥ आचारः । कन्या पद्मे । अभोषो । कक्षौ
 उ । वरपद्मे । जो एण नाम आचारः । तत्र वंशपात्री नानाविधि फलाभरणं । कुंकुमपूर्णं
 द्विस्त्रीपरिधानमोग्यपदकूलावृतां । यवसंयुतां । जाती । चंपक । माख्यत्या । सुगंध । कु
 सुमविरचिता । स्वकुमुकुटा । सहिता । सहिरण्याकरणं । सर्वमादाय । अन्यैर्वरगृह्यैः स
 हकृतकुंकुमतिलकैः ॥ कन्यायाः पितुर्गृहगच्छेत् । तदा परिणेतुम् । आचमनं । प्राणायामः ।
 सुमुकश्चे । गणेशस्मरणं । अद्येत्या । र्थं कन्यानिरीक्षणमहं । केन्यानिरीक्षणप्रार्थ
 ननिमित्तं कन्ये एतत्ते पाद्यं । एष वो धी । पूजा । स्वस्ति न । तु । पूजापा । आचमनं । स्वपाद्ये
 प्रक्षाल्ये । आचम्य प्राणायामः । अपवित्रेत्यादि । सप्तव्याधा । अं । कन्यानिरीक्षणो
 पाहाराणां पवित्रताः स्तु । भूरादि । मध्वं त्यजेयः । अद्येत्यादि । नियौ मम सुतस्य विवा

४ तस्य लेख
 प्रलेश वि
 र्म विम

वि. शी. परिधास्येयस्येधास्येदीपयित्वा यत्तरदृष्टिरस्मि शतं च जीनामिशरदः पुरुषीरायस्योपमभिसेययिष्यः ॥ १२ ॥
 यशसामाद्यावापयिनीयशसं द्रवहस्यती। यशोभगश्चमाविद्यशोमाप्रतिपद्यतो॥ १॥ पंक्तिः

होसवकर्मप्रारंभनिमित्तंकन्यानिरीक्षणमहंकन्ये। मांगल्यं प्रथमरोप्यालंकारपरिधानं स्त्री
 निर्वर्द्धयनं ततः पुण्याहदी० दि० अभिषेकः। अस्य कन्यानिरीक्षणप्रतिष्ठासि० यथाहास्यमाना
 निष्कृतीफलानि। नानानामगो० ददोयोयस्यविभागः सप्र० दहिणा० पांखित्यादि०। अस्य कन्या
 निरीक्षणकर्म० स्तु० गृहे० तु० उत्त० स्तु० आशीर्वादाः। विश्वानि० व०। इतिकन्यानिरीक्षणं॥
 कन्यापक्षेतांबूतदानविधिः। आच० प्राण० अपवित्रेत्यादि० सप्तव्याधा० स्तु० दृष्टि० च्वातां
 बूतदानोपरा० स्तु० उ० भूरादिउपास्मै० मधु०। अद्यमासे० द्यौ० र्यतांबूतदानम० ध्यातांबूतदा
 नकर्मप्रा० वरएतत्तेपाद्यं। एषतेअर्घ्यः। चंदनोदिपूजा। स्वस्तिन० तु०। मांगल्यं स्वस्त्ययनं।
 यज्ञोष्वीतदानं। वस्तुदानं। हस्तमुद्रा। कणमुद्रा। वरोयदानं। तत्परिधानं। मंत्रेण। यज्ञोष्वी०
 मि०। अथ वस्त्रपरिधानं। परिधास्ये० ध्यः॥ उत्तरीवस्त्रं। यशसामाद्या० ती०। कुंडलेदो
 अलंकरणम० त०। मुद्रिकांचाततोकन्याप्रदाता वरायाऽन्वारध्वे मंत्रपाठः। तस्मिन्का
 अलंकरणमसिभूयोलंकरणं भूयात्।

शिव
 ॥ ६॥

लेनि सांनिध्ये स्नाता स्नाते ह्यरोगिणि। अच्यंगे येति तेऽङ्गी वेत्तविकन्या भविष्यति। एस्त्री
 निर्वर्द्धापनं पुण्या हं दीर्घमायुरस्त्वित्यादि० अभिवेकः। अस्य स्त्रियत्रतां ब्रूत दानकर्मणः
 प्र० र्थदास्यमानानि पूगी फलानि नाना नाम गो० ददो यो यस्य वि० तां। दक्षिणाः पांखित्यादि० स्व
 स्ति० अस्य कृतस्य तां ब्रूत दानस्त्रियत्रकर्मणो० स्तु० गृ० ३०। आशी० वि० श्रानि० सुव० मंत्रा
 र्था० न०। ततः लग्नोत्तरीयवांचनं। स्वस्ति संवत् इत्यादि० वधूवरयोः पाणिग्रहणं शुभभक्तु
 नाचकस्य नाति के रापुणं। इति स्त्रियत्रतां ब्रूत दानविधिः। ततः कन्यामातां सर्वे स्त्रीभिः परिवृ
 ता वरगृहे गच्छेत् ततः वरस्य। आसं दी उपरिवेश्या चतुष्टयकुंभेन स्त्रीभिस्तानंकारयित्वा।
 तन्मध्ये एककुंभः कन्याभ्राता वरपृष्ठे कुंभेन पीडनं करोति। तस्य नाति के रापुणं करोति। ततः
 वराय पादुकादातयः। उपानहो ददाति। अहतवस्त्रं। यज्ञोपवीतं च। ततो वरः। वस्त्रयज्ञोपवी
 तपरिधानं करोति। ततः स्त्रीभिर्मंगल्यं करोति। इति नोक्ता नाम आचारः। अथ पोखी नाम
 आचारः। ततः वरमाता। संबन्धिनी स्त्री जनैः सहतिष्ठति। तासां सवासां। सुगंधतैल। य

तकर्म। मांगल्यसिद्धयेणसीमंतं कृत्वा। पूजां करोति। ततः स्नात्वा सांकुसुंभवस्त्राणि देयानि। मुकु
 टानि च कर्पूरेण आरात्रिकं करोति। ततः स्नात्वा शेरशेरमात्राणि देयानि पूगीपत्नानि। गृहे
 गच्छेत्। इति पौंस्वीनाम आचारः। ततः वरो सर्वैः परिवृतो अश्वारूढो महदाद्यमानेन श्वश्रु
 रग्रहे गच्छेत्। ततः कन्याग्रहे द्वारे। आगत्य पुरयादौ चुटिकां ददाति। ततः कन्यामानामुशला
 दिनापोषं करोति। ततः कुसुंभवस्त्रं कंठे मण्डिष्य। नासिकां धृत्वा। गृहमध्ये आनयति॥ इति
 आचारसमाप्तः॥ ॥ श्री॥ अथ विवाहः। ततः आचार्यप्रथमं चतुरिकायां प्राङ्मुखो
 पविश्य। वसिष्ठोक्तं स्तुतिं कृत्वा॥ आचमनं। प्राणायामः। स्वस्त्ययनं। श्रीगणेशाय नमः॥ अथ विवाहः
 ॥ अद्येत्यादि। विवाहोत्सवकर्महं करिष्ये। उपलिष्य। उद्धृत्य। अभ्युक्ष्य। अग्निमुपसमाधाया
 एतेन यस्मै हाराः। दक्षिणतो ब्रह्मासनं। उत्तरतः प्रणीतासनं। तत्र ब्रह्मोपवेशनीयावत्क
 र्म समाच्यते तावत्वं ब्रह्माभव। ब्रह्माणमीक्ष्य। प्रणीताः प्रणयनं। प्रागुदग्भिः कुशैरनेः।
 प्रणीय

८ सुतस्य

शिवः
॥७॥

परिस्तरणं। उत्तरतः पात्रासादनं। पवित्रछेदना नित्रीणि। पवित्रेदे। प्रोक्षणीपात्रं। अज्यस्था
 ती। संमार्गकुशाः। उपयमनकुशाः। समिधः। सुवः। आज्यं। बर्हिः। मृषाविस्त्रिताः। शमी
 पलाशमिश्राह्वाजाः। तद्धान्केचित्। स्त्रीभर्तारौ भ्रष्टं करोति। दृषदुपलं। आनडुहचर्मकु
 मारीभ्राताशमीगर्भमयहथेवालो। पूर्णपात्रं। वाग्यमनं। पवित्रछेदनैः पवित्रकरणी।
 प्रोक्षणीपूरणं। पवित्राभ्यामुत्सवनं। सव्यहस्तेकरणं। दक्षिणेनोद्विगनं। प्रोक्षणीः प्रोक्ष
 णं। ब्रह्माणसमीक्षणं। तृप्तीपात्राणां प्रोक्षणं। असंचरे प्रोक्षणीनिधाय। वाग्विसर्गः। नि
 रुथाज्यं। आज्याधिश्रयणं। उन्मुकेन पर्याग्निकुर्यात्। उदकोपः। सुवः प्रतपनं। संमार्गकु
 शैः सुवः संमार्जनं। प्रोक्षण्युदकेन सुवः प्रोक्षणं। पुनः प्रतपनं। उत्तरतो निधानं। उदको
 पः। कुशोपग्रहेण आज्योदासनं। पवित्राभ्यामाज्योत्सवनं। आज्यावेक्षणं च। अपद्रव्य

५६

निरसनं। प्रोहणीश्च पूर्वविदुषवनं। ब्रह्माणमीहृणं। समिद्धिस्त्रुं स्य प्रोहृणं। वेदिः प्रोहृणं। ब्र
 ह्माणमीहृणं। बहिः प्रतिगृह्य। वेद्यां कृत्वा बहिः प्रोहृणं। सशेषो मूलावसेकः। पवित्रे निधाय
 प्रणीता सु। बहिर्विस्त्रुं स्या। त्रिचक्षुरणं। वेद्यामाज्यासादनं। तृप्तीमन्वारध्वः। उदकोपः।
 ईशाने रुद्रकलशस्थापनं। आचमनं। प्राणायामः। अद्येत्यादि० यज० सुतस्य वि० तं रुद्रक
 लशस्थापनप्रतिष्ठापूजनमहं करिष्ये॥ भूर० सि० सीः॥ १॥ भूमिमा०। आर्जिघ्नकुल० यिः॥ १॥ क
 लश। ब्रह्माणस्योत्तं० द॥ १॥ उदक। चार्त्तध्वः पूर्वा० च॥ १॥ सर्वो ध्वः। हिरण्यग० मा॥ १॥ मुद्रापनं।
 मृशुस्येवो नि० म॥ १॥ पंचपल्लवाभाः फुलिनी० सः॥ १॥ नालिकेर। सुजातौ ज्योति० सो॥ १॥ वासः।
 परिवाजपतिः कु० व॥ १॥ पंचरत्नानि। पूर्णदिर्विप० तो॥ १॥ अपिधानं। धन्यमसि० सि॥ १॥ धान्यं। शिव
 ब्रह्मजज्ञानं० वः॥ १॥ ब्रह्मा। मनोजू० षु॥ रुद्रकलशस्थापनसुप्रतिष्ठितावरदाभवंतु॥ १॥ ॥ ८॥

जा। चंदनं। पुष्पं धूपः। दीपः। नैवेद्य। अस्य रुद्रकलशस्थापनप्रतिष्ठापूजनकर्म० कंतस्सर्वमहा
 प्रसादात्सर्वं परिपूर्णमस्तु। गृहेष्टु। उत्तरे० स्तु। ततः॥ महत्स्वस्तिवाचनं। स्वस्तिवाचक
 विप्रचतुष्टयहस्ते। पुण्याहं दी०। शिवाग्ना०। सौमनस्यपुष्प०। अहंतं चा०। अथ स्वस्तिवा
 चनं॥ स्वस्तिवाचनकलशोदकैः। नाभिषेकः। दीर्घमायुरस्तु। शांतिरस्तु। पुष्टिरस्तु। तुष्टिर
 स्तु। वृद्धिरस्तु। धनधान्यसमृद्धिरस्तु। इष्टसंपदस्तु। अनिष्टनिरसनमस्तु। यत्पापं शे
 गं अशुभं अकल्याणं तद्दूरे प्रतिहतमस्तु। द्विपदे चतुष्टयेभ्यः सुशांतिं त्रियं भवतु। अ
 स्ववरकन्याविवाहां गभूतपुण्याहवाचनसमृद्धयर्थं दास्यमानां हिरण्यं दक्षिणां तं नि
 क्रये मनसि संकल्पितं द्रव्यं स्वस्तिवाचकेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः अहं संप्रददे। दक्षिणां चानु
 ब्रूहदेयं चास्तु। दीर्घमायुः शांतिः पुष्टिश्चास्तु। यद्येष्टेयस्तत्तदस्तु। तिथिकरणमूह

नैनस्रत्रग्रहलगादिदेवताः शुभाः शोभनाः संपद्यन्तां। आदित्याद्याग्रहाः प्रीयन्तां। प्रजाप
 तिः प्रीयन्तां। स्थावरसंयोगो अस्तु। बहुपुत्रं बहुधनं चास्तु। उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु। अभि
 वादयामि सर्वैः। आयुष्मान्भव सहस्रवैः। पुण्याहकालो वाच्यतां। पुण्याहं भवन्तो ब्रुवन्तु। ३।
 पुण्याहं। ३। कल्याणं भवन्तो ब्रुवन्तु। ३। कल्याणं। ३। स्वस्ति भवन्तो ब्रुवन्तु। ३। स्वस्ति। ३। स्वस्ति भ
 वन्तो ब्रुवन्तु। ३। स्वस्ति। ३। अस्य विवाहो गभूतस्वस्ति वाचनमणो यन्मूनं यदतिरिक्तं तत्स
 र्वं गणेशं बिक्रयोः प्रसादात्। आदित्यादीनां नवग्रहाणां प्रसादात् उपविष्टा ब्राह्मणानी
 प्रसादात् सर्वं परिपूर्णमस्तु। गृहे वृद्धिशतानि भवन्तु। उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु॥ इति पु
 ण्याहवाचनं॥ ततः तोरणचारानंतरं। मधुपर्कश्चतुर्शिकाया उत्तरेण। वरपाशु
 खः। श्वशुर उत्तराभिमुखः। आसनमाहर। साधुभवानास्तामर्चयिष्यामो भवं

शिव.
 ॥॥॥

१ एकैकं पंचविंशतिकुशांनां कंदो गपरिशिष्टे उक्तमस्ति। १ प विराजो दोहो सीति प्रजा
 २ वधोऽस्मिन्निर्मन्त्रेण आधर्वणे जुष्टुर्विष्टो देवता उपवेशने वि० २ पतिर्जुरापः पादयो
 ३ न प्रदोयेति नि० ५

तां इति श्वशुरो ब्रूयात्। उ अर्चया वरस्य वचनं। ततः द्वौ विष्टौ विष्टौ विष्टौ विष्टौ। प्र
 तिगृह्येतां। इति श्वशुरः। ततो वरः। उ प्रतिगृह्णामि। उ वधोऽस्मिन्निर्मन्त्रेण आधर्वणे जुष्टुर्विष्टो देवता उपवेशने वि० २
 वसूर्यः। इमं तमभितिष्ठाभिदासेति। अनेन मंत्रेण एकस्मिन्विष्टो परिउपवेशनं दि
 तीयं पादयोश्चावधोऽस्मिन्निर्मन्त्रेण आधर्वणे जुष्टुर्विष्टो देवता उपवेशने वि० २
 द्वं पादं। प्रतिगृ० इति श्वशुरः। प्रतिगृह्णामि। वरः। उ विराजो दोहो सीति विराजो दोहो
 शीयमयि पाद्यायै विराजो दोहः। अनेन मंत्रेण सव्यं पादप्रक्षालनं। ब्राह्मणश्च द
 क्षिणपादप्रथमप्रक्षालनं। अर्घो अर्घो अर्घः। प्रतिगृह्येतां। श्वशुरः। वरः। आपस्त
 युष्माभिः सर्वाङ्कामानवाप्तवानि। अनेन मंत्रेण अर्घं प्रतिगृह्णामि। गृहीत्वा शि
 रसा निवेद्या प्रागुद्वानि नयनं नमि मंत्रयते। उ सैमुद्रं वः प्रहिलो मि स्वां यो नि

विष्टः १

७ आपस्तम्ब
 ति प्रजापति
 र्यजुः पादयोऽपा
 मादाने वि० ३

अर्घ्यमर्घ्यम
 र्घ्यं ३

अपार्घ्यः आपः हीरकुश्याणि दधि दूधं हितानि च। शमी पत्रं च पुष्पं च अष्टौ गो अर्घ्य उच्यते १।
 २ अर्घ्यं वरुणः। ३ अर्घ्यं वरुणः। ४ अर्घ्यं वरुणः। ५ अर्घ्यं वरुणः। ६ अर्घ्यं वरुणः। ७ अर्घ्यं वरुणः। ८ अर्घ्यं वरुणः। ९ अर्घ्यं वरुणः। १० अर्घ्यं वरुणः। ११ अर्घ्यं वरुणः। १२ अर्घ्यं वरुणः। १३ अर्घ्यं वरुणः। १४ अर्घ्यं वरुणः। १५ अर्घ्यं वरुणः। १६ अर्घ्यं वरुणः। १७ अर्घ्यं वरुणः। १८ अर्घ्यं वरुणः। १९ अर्घ्यं वरुणः। २० अर्घ्यं वरुणः। २१ अर्घ्यं वरुणः। २२ अर्घ्यं वरुणः। २३ अर्घ्यं वरुणः। २४ अर्घ्यं वरुणः। २५ अर्घ्यं वरुणः। २६ अर्घ्यं वरुणः। २७ अर्घ्यं वरुणः। २८ अर्घ्यं वरुणः। २९ अर्घ्यं वरुणः। ३० अर्घ्यं वरुणः। ३१ अर्घ्यं वरुणः। ३२ अर्घ्यं वरुणः। ३३ अर्घ्यं वरुणः। ३४ अर्घ्यं वरुणः। ३५ अर्घ्यं वरुणः। ३६ अर्घ्यं वरुणः। ३७ अर्घ्यं वरुणः। ३८ अर्घ्यं वरुणः। ३९ अर्घ्यं वरुणः। ४० अर्घ्यं वरुणः। ४१ अर्घ्यं वरुणः। ४२ अर्घ्यं वरुणः। ४३ अर्घ्यं वरुणः। ४४ अर्घ्यं वरुणः। ४५ अर्घ्यं वरुणः। ४६ अर्घ्यं वरुणः। ४७ अर्घ्यं वरुणः। ४८ अर्घ्यं वरुणः। ४९ अर्घ्यं वरुणः। ५० अर्घ्यं वरुणः। ५१ अर्घ्यं वरुणः। ५२ अर्घ्यं वरुणः। ५३ अर्घ्यं वरुणः। ५४ अर्घ्यं वरुणः। ५५ अर्घ्यं वरुणः। ५६ अर्घ्यं वरुणः। ५७ अर्घ्यं वरुणः। ५८ अर्घ्यं वरुणः। ५९ अर्घ्यं वरुणः। ६० अर्घ्यं वरुणः। ६१ अर्घ्यं वरुणः। ६२ अर्घ्यं वरुणः। ६३ अर्घ्यं वरुणः। ६४ अर्घ्यं वरुणः। ६५ अर्घ्यं वरुणः। ६६ अर्घ्यं वरुणः। ६७ अर्घ्यं वरुणः। ६८ अर्घ्यं वरुणः। ६९ अर्घ्यं वरुणः। ७० अर्घ्यं वरुणः। ७१ अर्घ्यं वरुणः। ७२ अर्घ्यं वरुणः। ७३ अर्घ्यं वरुणः। ७४ अर्घ्यं वरुणः। ७५ अर्घ्यं वरुणः। ७६ अर्घ्यं वरुणः। ७७ अर्घ्यं वरुणः। ७८ अर्घ्यं वरुणः। ७९ अर्घ्यं वरुणः। ८० अर्घ्यं वरुणः। ८१ अर्घ्यं वरुणः। ८२ अर्घ्यं वरुणः। ८३ अर्घ्यं वरुणः। ८४ अर्घ्यं वरुणः। ८५ अर्घ्यं वरुणः। ८६ अर्घ्यं वरुणः। ८७ अर्घ्यं वरुणः। ८८ अर्घ्यं वरुणः। ८९ अर्घ्यं वरुणः। ९० अर्घ्यं वरुणः। ९१ अर्घ्यं वरुणः। ९२ अर्घ्यं वरुणः। ९३ अर्घ्यं वरुणः। ९४ अर्घ्यं वरुणः। ९५ अर्घ्यं वरुणः। ९६ अर्घ्यं वरुणः। ९७ अर्घ्यं वरुणः। ९८ अर्घ्यं वरुणः। ९९ अर्घ्यं वरुणः। १०० अर्घ्यं वरुणः।

५४. प.
९०

३ आमागन्य इति परमेष्ठी ~~स्मिन्~~ हस्यतीत्यापः आचमने वि० ३
६ मित्रस्य त्वेति प्रजापतिर्देविः पंक्तिः दः मित्रो देवता दर्शने वि० ५

मभिगच्छता अरिणस्या कंवी रामा परासेचिमस्यः। अनेन मंत्रेण निनयं करोति।
ततः। आचमनीयमाचमनीयमाचमनीयं। प्रतिगृह्यतां। अश्वरुः। वरुः। प्रतिगृ
ह्णामि। आचमनमंत्रः। आमागन्य शसास ६ सृजवर्चसा। तं मा कुरु प्रियं प्रजा
नामधिपतिं पशूनामरिष्टं तनूनां। अनेन मंत्रेण आचमनं करोति। द्विः स्मृत्वा।
ततो मधुपर्कः। दधि मधुघृतमपि हितं कां० स्ये कां० स्ये नानि। मधुपर्कमिधुपर्
कमिधुपर्कः। प्रतिगृह्यतां। अश्वरुः। उ० मित्रस्य त्वाचक्षुषा प्रतीक्षे। अनेन मंत्रेण उ
द्घाटितं मधुपर्कं ईक्षुणं। उ० देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे श्विनो बर्हिभ्यां एहो हस्ता २ पाणौ कृत्वा
भ्यां प्रतिगृह्णामि। अनेन मंत्रेण मधुपर्कं प्रतिगृह्णामि। सव्ये हस्ते निधौ ततः। शिव
दक्षिणस्यानामिक्या मधुपर्कं प्रदक्षिणे। त्रिवरिमा द्वा तपति। उ० नमः श्यावास्याया ११९०॥
३ देवस्य त्वेति परमेष्ठी गायत्री स्मृते दे० ग्रहणे वि० ३ नमः श्यावास्याया ११९०॥ सवितानि रुद्राणे वि० ९

२ यन्मधुनश्चिकुत्सो जगती मधुपर्कमिधुपर्कमाशाने वि. २
१ मधुवाता नयस्य गोतमो गायत्री विश्वे देवा मधुपर्कशिनो वि. ४

यांनशनेयत्तत्राविद्वंतत्तेनिष्ठंतामीतित्रिः॥ अनामिकांगुष्ठेनचत्रिर्निरुहयति।
 तूष्णीपात्रादहिःनिस्सृजेत्यर्थः। अनामिकांगुष्ठेनचप्राशनं। उयन्मधुनोमधव्यंपु
 रमरूपमंनाद्यं। तेनाहंमधुनोमधव्येनपरमेणरूपेणान्नाद्येनपरमोमधव्यो
 न्नाहोसानि। एवंत्रिः। अनेनमंत्रेणमधुपर्कंप्राशयति। मधुवाताइतिवा। उक्ति
 ष्टेनैवमंत्रोच्चारः। सर्वंप्राशनंचतुर्थंप्राग्यासंचरेनिनयेत्। पुत्रायावाशिष्याया
 वा। उत्तरतश्चासीनायोक्तिष्टदानं। आचमनं। ततःप्राणान्समृशति। वाङ्मन्त्रा
 स्ये। इत्यनेनास्यमभिमृशति। नसोमेप्राणः। इतिप्राणे। अद्गोमेश्चक्षुषी। इ
 तिचक्षुषी। कर्णयोमेश्रोत्रं। इतिश्रोत्रं। कर्णोमंत्रावृत्तिः। कर्णयोमेश्रोत्रं। वा
 ङ्गोमेबलं। वाङ्गोमेबलं। ऊर्वोमेऊजः। इत्यर्वाः। उभाभ्यां। अरिष्टानिमंगानित

जनेनस्पृशितां

२ मातारुद्राणां विविक्तानिष्टुष्टुगैः श्रमिन्त्रलेविः २

नृस्तन्वामेसह। इति सर्वाणां एवमिमुशति। ततः गौगैर्गैः इति। उच्चैश्च शुरो ब्रूयात्।
ततो वरः। उमा तारुद्राणां दुहिता वसुनां स्वसादित्या नाम मृतस्य नामिः॥ प्रनु
वोचं चिकित्सुषे जनाय मागामनागामेदिति वधिष्ठममच अमुकशर्मणः॥ श्व
शुरनामग्रहणं। आत्मनः। उभयोः पाप्राहतः। उ३ सुत्सुततृणान्यनु। एवं ब्रूया
त्। आलंभयहे। उ३ कुरुते पापान् हनोमि। इति तत्र पशुविधाने नियोजनं मा
रुणां तै। प्रजापतये जुष्टं निधुनज्मि। प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोहामि। तत्र मां सेना
र्घशनं। लाडशांते वामोर्जनं। पुण्याहस्थाने केचित्। अत्र स्थाने महत्स्वस्ति
वाचने करोति। अथवा। आचार्येण पुण्याहं दीर्घमायुरस्वित्यादि। यजमा
नस्य शिरश्चाभिषेकं करोति। अस्मिन्मधुर्कर्मणिकोऽस्य पात्रद्वयं नाम

शिवः

॥९९॥

एतत्रयं सर्वदेवमय ब्राह्मणाय वराय नुभ्यमहं संप्रददौ ततो वरं स्वस्ति। अस्य वि
 धुपर्ककर्मणो यन्यनं यदतिरिक्तं तत्सर्वं श्रीगणेशं विक्रयोः प्रसादात् आदित्यादी
 नानवग्रहाणां प्रसादात् उपविष्ट ब्राह्मणानां प्रसादात् सर्वं परिपूर्णमस्तु॥ १३॥ सु॥
 इति मधुपर्कसमापनं। ततः सातंकुता कुमारी सदक्षिणा सितवस्त्रसुगच्छता उपा
 नयुक्ता पुष्पचंदनविलेपिता दानकालमध्ये आनयेवराय दक्षिणातः कन्यां उप
 विश्यति। यजमानाय दक्षिणातः पत्नीतिष्ठन् यजमाने नवरस्य पादप्रक्षालनं॥
 कन्यादानप्रारंभनिमित्तं सर्वदेवमय ब्राह्मणाय वराय एतत्ते पाद्यं। एष तेऽर्घ्यः।
 पत्नी उदकं निनयेत्। पूजनं स्वस्ति नः॥ कन्यादानप्रारंभनिमित्तं कन्यै ए
 तत्ते पाद्यं। एष तेऽर्घ्यः। पूजा स्वस्ति नः॥ स्वः पादप्रक्षाल्य तस्या दक्षिणहस्तं

गृहीत्वा पिता दैराति पित्राभावे पितृवंशोत्पन्नः स्तदभावेन स्वयंवरः॥ अथ कन्यारा
 नविधिः॥ आचमनां प्राणायामः॥ ३॥ उं श्रीगणेशाय नमः॥ ३॥ उं विश्वेश्वराय नमः॥ देव
 ताभ्यो नमः॥ उं गुरुभ्यो नमः॥ उं सर्वभ्यो नमः॥ उं सप्तर्षिभ्यो नमः॥ सुमुक्तेश्वरैः॥ ०॥ उं अपवित्रः
 पवि० शुचिः॥ उं सप्तव्याधादशास्त्रेषु मृगाः कालं जिरे गिरौ॥ चक्रवाकाः सरिद्धीपे
 हंसाः सरसिमानसे॥ ते पित्राता कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणा वेदपारगाः॥ प्रसिद्धा दीर्घम
 धानं यूयं तेभ्यो वसीदथा॥ देवताभ्यः॥ सप्तभिभ्यश्च महायोगिभ्य एव चानमः॥ स्वाहा ये स्वा
 हा ये नित्यमेव नुतौ॥ ३॥ आहु भूमे गयां ध्यात्वा ध्यात्वा देवं गदाधरं॥ ताभ्यो चैव न
 मस्कारं ततः॥ आहु प्रवर्तते॥ गयायां देवरूपेण स्वयमेव जनार्दनः॥ तं ध्यात्वा पुण्ड
 रीका संमुख्यते च स एव त्रयात्॥ ४॥ देशकालपात्रद्रव्यश्रद्धासंपदस्तु॥ दृष्टिनि

३ वनमो नमः

शिव.

॥१२॥

पातादिदोषाद्वाणस्पशच्च। कन्याराजोपाहाः सु। उभः उभुवः उस्वः उमहः उजनः उतपः उंस
त्यं। उतसुविनुर्वरेण्यं भगेदिवस्यधीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्। उ उ पास्मेगायतानरः
पवमाना ये देवाः। अग्निदेवांश्च इयं हते। अग्निमेधुनापयो यवलोऽशिश्रयुः। देवं देवा
य देवयु। सनः पवस्व शंगवेशं जनायुशमर्चते। शं रां तु न्नोषधीभ्यः। वभ्रवे नुस्वतवसेरु
णयदि विस्पृशे। सोमाय गा यमर्चत। हस्तं व्युतेभिरदिभिः सुतं सोमं पुनीतन। मधावाध
वतामधु। मधुश्च अत्राद्यमासेपक्षेति यौवासरे। यथावर्त्तमाननक्षत्रयोगकरणं ग्रह
हर्त्तसमवाये एवं गुणविशिष्टायां पुण्यतिष्ठौ शुतिस्मृतिहासपुराणोक्तकन्यादानजनित
फलप्राप्त्यर्थं शुभसमस्तपितृणां निरतिशयसानंदब्रह्मलोकावास्थादिकन्यादानकलोक्त
फलावाप्तयेऽनेन वरेण स्यात्कन्यायामुत्पत्त्यमानं संतत्याद्वादशावराद्वादशापरान्मु
रुषान्पवित्रीकर्तुमासेन श्वश्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतये ब्राह्मविवाहविधिना कन्यादा

नमस्कृते। कन्यादानप्रारंभनिमित्तं सर्वदेवमयब्राह्मणाय वराय एतत्ते पाद्यं। एष ते अर्घ्यं
 चा पूजा। इदं चंदनं। इमानि पुष्पाणि। कन्यादानप्रारंभनिमित्तं कन्यै एतत्ते पाद्यं। एतत्ते अर्घ्यं
 चा पूजा। चंदनं पुष्पं धूपः। अयमर्चितो दीपः। यथा दत्तं चंदनगंधाद्युत्तमं प्राजापत्ये उपवीते
 बार्हस्पत्ये वा स सिंघांगिरौ देवते उपानहौ आग्नेये कनककुंडले आग्नेयी मुद्रिकां च सर्वदे
 वमयब्राह्मणाय वराय तुभ्यं नमस्कृत्य प्रददौ। इमानि अर्चिता निज्योतीषि। अर्चनविधेः प
 रिपूर्णताः स्तु। आचमनं। अक्षतमीमदं री। यथा शक्तिवरकन्ययो पूजनपरिपूर्णमस्तु।
 गृहे वृत्तु। उत्तरेकं स्तु। आचमनं प्राणा। श्रीमहागणपतये नमः। उदकाक्षतकुशान् गृही
 त्वा प्रयोगः। वृद्धप्रयोगः। स्वस्ति श्री स० एवं गुणविशिष्टे पुण्ये काले देशे च। अमुकसगोत्र
 स्या। अमुकाऽमुकशर्मणः प्रपौत्राय। पौत्राय। पुत्राय। अमुकसगोत्रस्य। अमुकाऽमुकश
 र्मणे ब्राह्मणाय वराय। अमुकवेदशास्त्राध्यायिने त्रिः प्रवराय तुभ्यं। अमुकसगोत्रस्य।

 शिव.
॥९३॥

अमुकाऽमुकशर्मणः प्रपौत्रौ। अमुकशर्मणः पौत्रौ। अमुकसगोत्रस्य। अमुकाऽमुकशर्मणो मम
 दुहितरौ। अमुकसगोत्रस्य अमुकाऽमुकशर्मणः प्रपौत्रः। पौत्रः। पुत्रः। अमुकसगोत्रः। अमु
 कशर्मणि। अमुकसगोत्रां अमुकीदानाम्नीदमां कन्यां। एवं चंद्रियनिरूपहतशरीरावयवा
 सोपानकौ वस्त्रयुग्मे नाकादितां सुवर्णितहंसौ क्लिप्तबालगजदंताभरेणादियथाशक्त्य
 लंकृतांगं धूपधूपस्त्रकुमुकुटाद्यर्चितां प्रजापतिदेवतां महोदयाय च श्री लक्ष्मी नाराय
 ण प्रीतिकामः। श्रममसभार्यस्य इह जन्म निजन्मांतरे पुत्रं बाल्यकेशौरतारुण्यवार्द्धक्याऽ
 वस्त्रसुवाक्पाणिपादद्वयपृष्ठघ्राणरसनचक्षुःस्पर्शनिश्रोत्रामनोभिर्ज्ञाताज्ञातकृता
 नां कामाऽकामकृतमहापापोपपातकप्रकीर्णकजातिसंकरीकरणमलिनीकरणाऽपा
 त्रीकरणजातिभ्रंशकरणादिरूपाणां। तथा अनेकजन्मोर्जितानामशेषाऽघौघनिवृत्त
 र्थगंगावालुकाभिः सप्तसप्तिमैऽलंपर्यंतं कृतराशेर्वर्षसहस्रावसानएकैकवालुका

एकवर्षक्रमेण सर्वराश्युपकर्षणसंभवसंमिलितेकालेन याति तैः सप्तकुलपर्यन्तां कतरा
 शेषवर्षसहस्रान्त एकैकतिक्काण्यपकर्षणक्रमेण सर्वराश्युपकर्षणसंभवसंमिलितेकाले
 नपक्षीणदुरिताऽदुरितापूर्वनाशद्वारासादितलक्ष्मीनारायणप्रीत्याकल्पब्रह्मलोक
 निवासिनोदशपूर्वनिदशापरान् आत्मना सहित एकविंशतिपुरुषाऽऽर्च्युक्तकामः। अथवा
 केवलश्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतिकामः। अहं संप्रददे। गौरीकन्यामिमो विप्रयथाशक्ति
 विभूषितां। अमुकसंगोत्राय अमुकाऽमुकशर्मणे ब्राह्मणाय वराय दत्तां कन्यां विप्रस
 माश्रया। विश्वंभरः सर्वभूतासासाक्षिण्यः सर्वदेवता। इमां कन्यां प्रदास्यामि पितृणां
 तारणाय च। शमात्तामयापिदत्ताः। उद्योस्त्वाददातुष्टधिर्वीत्वा प्रतिगृह्णातु। इति मंत्रेण
 वरः प्रतिगृह्णाति। अस्य कन्यादानसंगतो सिध्यर्थं इदं मानेयं पंचसुवर्णपि
 मितं हिरण्यं सर्वदेवमयत्रा० ददे। अग्नयेत्वा० य। आयुर्दात्र० मयोमह्यं प्रतिगृहीत्रो को०
 ४॥ कन्यां कनकसपन्तां कनकामरुणैर्युतां। ददासि विष्णवे तुभ्यं ब्रह्मलोकजिगीषया। मयस्वे।

शिव.

॥१५॥

वरमुदेवस्य तेतिप्रतिगृह्णाति

नोऽइति सुवर्णदानप्रतिग्रहणमंत्रः। अस्य क० प्रति० धं० इमां गोरुद्रदेवतां। अभावे दास्य
 मानां गोरुद्रदेवतां सर्वदेवमयब्रा० दे० रुद्राय त्वा० प्राणो० ब्रह्मो० त्रे० कोदाव० त्ते० इति
 गोदानप्रतिग्रहमंत्रः। अस्य क० प्रति० धं० दास्यमानानि मां जिष्ठकुसुभाऽतसीपट्टस्
 त्रादिशुभ्राणि वसोसि बृहस्पतिदेवतानि सर्वदेवमयब्राह्म० दे० बृहस्पतये त्वा०
 त्व० मयो० को० त्ते० इति वस्त्रदानमंत्रः। अस्य क० प्रति० धं० दास्यमानं अश्वं यमदे
 वतं सर्वदेवमयब्रा० दे० यमाय त्वा० हयो० ब्रह्मो० त्रे० कोदा० त्ते० इति अश्वदानप्र० मंत्रः।
 अस्य क० सांगतासि ध्यै न्यूनातिरिक्तदोषपरितारार्थं दास्यमानो भूयसी दक्षिणां ना
 नागोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽहं संप्रददे० वरस्य भूयसी संकल्पः। अस्य क० प्रतिग्रहस्तज्ज
 नितदोषनिवृत्त्यर्थं दास्य० दास्ये० यो यो विभागः स प्रतिगृह्यतां। दक्षिणाः पांशुः। व
 रुदेयं चास्तु। दीर्घमायुः शान्तिः पुष्टिश्चास्तु। यद्यच्छ्रेयस्तत्तदस्तु। तिथिकरणमूहं

नक्षत्रग्रहलग्नादिदेवताः सुभाः शोभनाः संयद्यंतां। आदित्याद्याः ग्रहाः प्रीयंतां। प्र
जापतिप्रीयंतां। स्थावरसंयोगोः स्तु। बहुपुत्रं बहुधनं चास्तु उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु।
अभिवादयामि सहस्रैः। आयुष्मान्भव सहस्रैः। पुण्याह कालो वाच्यतां। पुण्याह
भवंतो ब्रुवंतु। ३ पुण्याहं ३। कल्याणं भवंतो ब्रुवंतु। कल्याणं ३। सद्भिर्भवन्तो ब्रुवंतु। ३
सध्यतां। ३। स्वस्ति भवंतो ब्रुवंतु। ३। स्वस्ति। ३। अस्य कन्यादानं कर्मणो यन्यूनानि
रिक्तं तत्सर्वं गणेशां विक्रयोः प्रसादात् आदित्यादीनां नवग्रहाणां प्रसादात् श्रीवि
ष्णोः प्रसादात् वरकन्या प्रसादात् उपविष्ट ब्राह्मणानां प्रसादात् सर्वं परिपूर्णमस्तु।
गृहे चृद्धि शतानि भवंतु। उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु। इति कन्यादान विधिः समाप्तः। शिव
ततोः वरो कन्या एकस्य दक्षिणहस्तं गृहीत्वा कौतका चारे गच्छंति। चतुरिका
प्रदक्षिणं कृत्वा कौतका गारं प्रविशति। युवतीनां मंगला चारयुक्ता नाम प्र

शिव
॥१५॥

३ जरांगछेति प्रजापतिस्त्रिष्टुप्तंतु देव्यः परिधाने वि० ३ ५ या-म-कं-तं-नि-ति-त-त्र-प्रजापति-म-य-त्री-वि-धा-
 ओ-व-स्त्रा-धारणे-वि-५

जं।
 ५९

भावेन

निकुलप्रविशति। अन्यत्राभरुपाकेभ्यः तत्र दीपद्वयं। तदुपरिकाषपात्रन्युज्जंकृत्वा। तदुपरिव
 रवधूरुपविशति। ततः कन्यातिलकैः उक्लिष्टं कृत्वा। वरप्रतिनिक्षिपेत्। तद्वृत्तं कृत्वा वर
 प्रतिनिक्षिपेत्। वधूरारपरिधापयति। मंत्रैः उज्जरांगकूपरिधत्स्ववासोभवाकृष्टीनामभि
 शस्तिपावा। शतंच जीवः शरदः सुवच्चरियिचपुत्राननु संव्ययस्वा युष्मतीदं परिधत्स्व वासः।
 वरवधूपरस्परं दक्षिणहस्ते मीढलबन्धनं। तत्र सोहागसोलाडीतिलौकिकाचारं छत्वा।
 वासः परिधापयति। अथ उन्नरीयवस्त्रद्वयगुणनं। वरवधू उपरिनिधानी। मंत्रैः। याः अ
 कृतं न वयं या अतन्वत। या आदेवी स्तं न नमि तो तं यता स्वा देवी रसे संव्ययस्वा
 युष्मतीदं परिधत्स्व वासः। परस्परं समं जंयामिति आचार्यः प्रैषः। ततः अधोषयति। म
 नः। समं जंतु विश्वे देवाः समापो हृदयानिनौ। संमातरिश्वासंधाना समुदेष्टी दधातु नौ।
 इति गात्रस्पर्शनं केचिदिच्छंति। तस्यैकेन स्त्रीं अजनेन केचित्। अत्र परस्परं कंकणबन्धनं
 २ समं जंतु विश्वे देवा इत्यस्य आधर्वणेनुष्टुप्त्रिंशोऽंशः मैत्रीकरणे वि० १२

वि-प
१६

१ यदैषि मनसा इत्यस्य आध्वर्युणे नुष्टुपवमाने
निष्क्रमणे वि० १

करोति। ततः दक्षिणशालिं गृहीत्वा निष्क्रमति। मंत्रः यदैषि मनसा दूरं दिशो नुपवमानो वा।
हिरण्येणैवैकैः सत्त्वामन्मनसां करोतु। ततः कन्यानामग्रहणं। अमुकीदा। एवं प्रयो-
गः। ततः परस्परं समीक्षेयं। एवं प्रैषमाचायेद्विधात्। ततः इक्ष्वाणं करोति। मंत्रः उं अग्ने
रचक्षुरपतिश्चेधिशिवापशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः। वीरसुदेविकामास्यो नाशं नो भव-
द्विपदेशं चतुष्पदे। सोमः प्रथमो विविदे गंधर्वो विविद उन्नरः। तृतीयो अग्निष्टेपतिः।
स्तुरीयस्तेमनुषजाः। सोमो ददद्गंधर्वीयगंधर्वो ददद्गंधर्वे। रथि च पुत्रांश्चादादग्नि-
र्मह्यमथोद्गमां। सानः पूषा शिवतमामेयसान ऊरु उशती विहर। यस्यामुशंतः प्र-
हशमशेपं यस्यामुकामाबहवो निविष्टौ॥ इति। ततः जीमातृभ्राता अन्यो वा निष्क्रम-
णप्रभृति। उदकुंभं स्तंभे कृत्वा। दक्षिणतोलैर्वर्ग्यतस्त्वितो भवति। उत्तरतो वा।
सप्तपदप्रक्रमणं यावत्। ततः प्रदक्षिणमग्निं परीत्या। पश्चादग्नेः उपविशति। दक्षि-
ण-प्रघोरश्चिचतुर्लं प्रजापतिर्हितीयस्यानुष्टुप्शेषाणं त्रिष्टुप्कुमारीदे-समीक्षणे वि-८

शिव-
॥१६॥

८३ भूर्भुवः स्वदिति महाव्याहृतीनां प्रजापतिर्हविः। क्रमेण गयन्तु श्मिन्नुष्टुष्टं दासि। अग्निवायुसूर्यो देवता।

पादेन उपवारुदस्य जनास्य परिवर्त्तनं कृत्वा उपविशति तेजनी तृणपूतक उच्यते।
 दक्षिणतो वरस्य वधुः उपविशति। कन्या दक्षिणतः। उत्तरेण आचार्यः। उपविशति। ततो
 उपयमनां कुशानां दामातिष्ठं सप्तदशसमिधोभ्या धाय। प्रोक्षणी वेशे नोदकेन प
 र्पुक्षणी वरस्य अन्वारब्धे। दक्षिणं जान्वा च्यस्त्रवेण होमः। मनसा ध्यायं प्रजापतिं। होमः।
 उप्रजापतये स्वाहा। इदं प्रजापतये नमम। पूर्वो होमः। उत्तरविभागे। उद्द्राय स्वाहा। इ
 दमिन्द्राय नमम। पश्चिमासूवे होमः। दक्षिणविभागे। उद्ग्रय स्वाहा। इदमग्नये नमम।
 पूर्वे। उत्तरे। उद्ग्रोमाय स्वाहा। इदं सोमाय नमम। दक्षिणपूर्वाहो। पश्चिमे होमः। आज्य
 नागौ। आहुती हुत्वेत्यंतं संस्त्रवप्रोक्षणी पात्रे निधाय। प्रणवपूर्वकं जुहुयात्। उद्भूः स्वा
 हा। इदमग्नये नमम। भुवः स्वाहा। इदं वायवे नमम। उद्भवः स्वाहा। इदं सूर्याय नमम।
 तयोत्तरेण। महाव्याहृतयस्तिस्त्रः। उद्भवो अग्नेव० स्मत्स्वाहा। इदमग्नीवरुणाभ्यां नमम।

आचार्यै ७

ह

९ त्वं मे मत्तं नो जये। त्वं नः स त्वं नः इति द्वे वामदेवदृष्टिषु भो आग्नी वारुणौ निपशौ।

विष-

११

१-अमाश्वाने सस्यवामदेवस्त्रिष्टुष्टु-अग्निः प्रायाश्चिन्नहोमेवि-
२-येने शतमिति तत्रवामदेवसंघिः त्रिष्टुष्टुष्टु-लिङ्गे क्वादेवता सर्वप्रायाश्चिन्नहोमेवि-३

ॐ सत्यनो० धिस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां नममः ॥ अयाश्वाने स्य नमि शस्ति पाश्च सत्य
मित्तमया अमि अयानो यज्ञं वहस्ययानो धेहि मे षज ॥ स्वाहा इदमग्ने अयासे नममः ॥
ॐ येने शतं वरुणये सहस्रं यज्ञियाः पाशा विततो महांतः ॥ नेमिनो अद्य सवितो तवि
स्तुर्विश्वे मुंचंतु मरुतः स्वर्कः स्वाहा इदं वरुणाय सवित्रे विस्रवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो
मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यो नममः ॥ ॐ उदुत्तमं ब्र० स्याम स्वाहा इदं वरुणाय दितये नममः ॥ पंच
वारुणक सर्वप्रायाश्चिन्ननामः ॥ विवाहे आवापस्थानि ॥ सताषाडि स्यात्तु द्वादश
द्वयः ॥ तत्र प्रयोमः ॥ सताषाडुत धामाग्निर्गंधर्वः स न इदं ब्रह्म रुत्रं पातु तस्मै स्वा
हा वाद् इदमृतासाहे सतधाम्ने अग्नये गंधर्वाय ॥ शतस्योषधयो मरुतो मुदो ना
मताभ्यः स्वाहा इदमोधिभ्यो मरुतोभ्यो मुदो नममः ॥ स० हितो विश्वसामासूर्यो
गंधर्वः स न इदं ब्रह्म रुत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाद् इदं स० हिताय विश्वसामे सूर्ययि

५ उदुत्तममि
ति शुनः सो
पो वारुणी
त्रिष्टुष्टुप्रा

शिव-

॥११॥

रुताषाडिति पमेष्टि सधिः गंधर्वा मरुतो देवता रा० ४

गंधर्वाय नमः ॥ ३ ॥ तस्य मरीचयोऽपरस आधुवो नामताभ्यः स्वाहा ॥ इदं मरीचिभ्योऽप
 रोभ्य आधुभ्यो नमः ॥ ४ ॥ सुषुम्णाः सूर्यरश्मिभ्योऽङ्गमां गंधर्वः स न इदं ब्रह्म हन्त्रं पातु तस्मै
 स्वाहा वाट् ॥ इदं सुषुम्णाय सूर्यरश्मये चंद्रमसे गंधर्वाय ॥ ५ ॥ तस्य नक्षत्राण्यपरसो
 मे कुर्यो नामताभ्यः स्वाहा ॥ इदं नक्षत्रेभ्योऽपरोभ्यो मे कुरिभ्यो नमः ॥ ६ ॥ इषिरो वि
 श्वव्यचा वातो गंधर्वः स न इदं ब्रह्म हन्त्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ॥ इदं मिषिराय विश्वव्य
 चसे वाताय गंधर्वाय नमः ॥ ७ ॥ तस्यापोऽपरस ऊर्जो नामताभ्यः स्वाहा ॥ इदं मद्रो
 ऽपरोभ्य ऊर्ज्ये नमः ॥ ८ ॥ भुज्युः सुपलेयिज्ञो गंधर्वः स न इदं ब्रह्म हन्त्रं पातु तस्मै स्वा
 हा वाट् ॥ इदं भुज्यवे सुपलेययज्ञाय गंधर्वाय नमः ॥ ९ ॥ तस्येदं हि णा अपरसस्ता
 वाना नामताभ्यः स्वाहा ॥ इदं दहिणाभ्योऽपरोभ्यस्तावाभ्यो नमः ॥ १० ॥ प्रजापतिर्विश्वक
 र्ममिनो गंधर्वः स न इदं ब्रह्म हन्त्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ॥ इदं प्रजापतये विश्वकर्म

लोमनसे गंधर्वाय ११ तस्य स्रक्सामान्यस्तरस एष्यो नाम ताभ्यः स्वाहा । इदमृक्सा
मेभ्यो स्तरोभ्य एष्यो नमः १२ इति राष्ट्रभृद् होमः ॥ अथ जया होमः ॥ चित्ताय स्वाहा ।
इदं चित्ताय नमः १३ चित्ते स्वाहा । इदं चित्ते नमः १४ आकृताय स्वाहा । इदमाकृताय
नमः १५ आकृत्यै स्वाहा । इदमाकृत्यै नमः १६ विज्ञाताय स्वाहा । इदं विज्ञाताय
नमः १७ विज्ञात्यै स्वाहा । इदं विज्ञात्यै नमः १८ मनसे स्वाहा । इदं मनसे नमः १९
शकरीभ्यः स्वाहा । इदं शकरीभ्यो नमः २० दशाय स्वाहा । इदं दशाय नमः २१
पौर्णमासाय स्वाहा । इदं पौर्णमासाय नमः २२ रहते स्वाहा । इदं रहते नमः २३
रथं ते राय स्वाहा । इदं रथं ते राय नमः २४ प्रजापतिर्जयानिन्द्राय वृक्षे प्रायच्छुभः
एतनाजयेषु । तस्मै विशः समनमंतः सर्वाः स उग्रः स इह व्योवभूवः स्वाहा । इदं
जापतये नमः २५ एते जया होमः । अथ अभ्याता होमः ॥ अग्निर्भूतानां मधिप

शिव.
॥१८॥

अग्निर्भूतानां मित्यष्टादशानां प्रजापतिः पूजितः । लिङ्गोक्ता अभ्याता होमे दि. १

जेष्ठ १३

तिःसमावत्स्मिन्त्रस्त्यस्मिन्कुत्रेस्यामाशिषस्यांपुरोधायासस्मिन्कर्मण्यस्यांदेव
हृत्वा० स्वाहा॥ इदमग्नयेभूतानामधिपतयेनमम॥ १॥ इंद्रो ज्येष्ठानामधिपतिःसमा
हा॥ इदमिंद्रायज्येष्ठानामधिपतयेनमम॥ २॥ यमः पृथिव्यानामधिपतिःसमा
हा॥ इदं यमाय पृथिव्यानामधिपतयेनमम॥ ३॥ उदकोपः॥ वायुरंतरीरुः स्याधिप
तिःसमावत्० हा॥ इदं वायवेतरीरुस्याधिपतयेनमम॥ ४॥ सूर्यो दिवोधिपतिः
समावत्० हा॥ इदं सूर्याय दिवोधिपतयेनमम॥ ५॥ चंद्रमानकृत्राणामधिपतिःस
मावत्० हा॥ इदं चंद्रमसेनकृत्राणामधिपतयेनमम॥ ६॥ बृहस्पतिर्ब्रह्मलोधिप
तिःसमावत्० हा॥ इदं बृहस्पतये ब्रह्मलोधिपतयेनमम॥ ७॥ मित्रः सत्यानामधि
पतिःसमावत्० हा॥ इदं मित्राय सत्यानामधिपतयेनमम॥ ८॥ वरुणोपामधिपतिःस
मावत्० हा॥ इदं वरुणाय उपामधिपतयेनमम॥ ९॥ समुद्रः स्रोत्यानामधिपतिः

समावत्वं हा। इदं समुद्राय स्तोत्रा नामधिपतये नमः॥१०॥ अन्तः साम्राज्या नाम
धिपतिः समावत्वं हा। इदं मन्त्राय साम्राज्या नामधिपतये नमः॥११॥ सोम उष
धी नामधिपतिः समावत्वं हा। इदं सोमा यौषधी नामधिपतये नमः॥१२॥ सवि
ता प्रसवाना नामधिपतिः समावत्वं हा। इदं सवित्रे प्रसवाना नामधिपतये नमः॥१३॥
रुद्रः पशूना नामधिपतिः समावत्वं हा। इदं रुद्राय पशूना नामधिपतये नमः॥१४॥ उद
कोपः। त्वष्टारूपाणामधिपतिः समावत्वं हा। इदं त्वष्टेरूपाणामधिपतये नमः॥१५॥
विष्णुः पर्वताना मधिपतिः समावत्वं हा। इदं विष्णवे पर्वताना मधिपतये नमः॥१६॥
मरुतो गणाना मधिपतये स्तेमावत्वं हा। इदं मरुद्गो गणाना मधिपतिभ्यो नमः॥१७॥
पितरः पितामहाः परे वरे ततास्ततामहाः। इह समावत्वं हा। इदं पितृभ्यः पिता
महोभ्यः परेभ्यो परेवरेभ्यः स्ततेभ्यः स्ततामहेभ्यो नमः॥१८॥ उदकोपः। एते अभ्या ॥१९॥

२॥ अग्निरैतुचतुर्णां प्रजापतिस्त्रिष्टुप्त्रिंशोऽङ्गोऽप्यहोमे वि॥ १॥
७ परमस्योसंक्रुक्स्त्रिष्टुप्त्रिंशोऽप्यहोमे वि॥ ७॥

२ इदमग्नये

ता होमः॥ ३॥ अग्निरैतुप्रथमो देवतानां सोस्यै प्रजां मुंचतु मृत्युयाशात् तदयं राजावरुणो नुम
न्यतां यथेयः स्त्रीपौत्रमघं नरोदात्त्वा हा॥ १॥ इमामग्निस्त्रायतां गर्हपत्यः प्रजामस्यैनयतु दीर्घ
मायुः॥ अश्विन्योपस्त्रा जीवतामस्तु मानो पौत्रमानंदमभिविबुध्यतामिचः स्वाहा॥ इदमग्नये न
२॥ स्वस्ति नो असे दिवा पृथिव्या विश्वानि धेह्यथा यजत्र॥ यदस्यां मयि दिवि जातं प्रशस्तं त
दस्मा सुद्विगंधे हि चित्रः स्वाहा॥ इदमग्नये॥ ३॥ सुगंनुपयां प्रदिशं न एहि ज्योतिषध्वे ह
जरन्नमायुः॥ अपैतु मृत्यु रमृतं मं आगा दैवस्वतो नो अभयं कृणोतु स्वाहा॥ इदं वैवस्व
ताय नमः॥ ४॥ परैर्मृत्योः अनु परैर्हि पथां यस्ते अन्यदुतरो देवयानां वः बहू भूते शृणु
ते ते ब्रवीमि मानः प्रजाः॥ १॥ रिषो मोते धीरां स्वाहा॥ इदं मृत्यवे नमः॥ ५॥ पंचमी प्राशनां ते
वा ईहंति तदा पुनरपि संस्त्रव प्राशनां॥ अथ लाजा होमः॥ लाजा शब्देन भृशव्रीहयः॥ कुमा
री॥ उस्थाथ॥ उभाभ्यां पाणिभ्यामंजलिं कारयेत्॥ उपस्वारदानां ततः कुमाया भ्राता श
मी पलाशमिश्रा लाजा च॥ अंजलिना गृहीत्वा॥ लोकाचारद्वयं गृहीत्वा॥ कुमार्यंजलीया

विप-
२०

२-अथ मण्डितस्यांशं पर्वणे नुष्टुप्रश्नं निजं जाहो मे वि-एवं न या एवमपि-१२

२
२०
आवपति। प्रत्युपस्तारहानां ततः कुमारी। अंजलि गृहीतानां लाजानां। तृतीयांशं। तृतीयांशं
प्राजापत्येन तीर्थेन सहताभ्यां त्रिभिर्विधिर्होति। तत्र मंत्रः। वरस्य। अथ मण्डितं देवं कन्या
अग्निमयं कृतास नो अथ मा देवः प्रेतो मुंचतु मा पते स्वाहा। इदमग्नये नमः। तृतीयांशं
जुहोति। इयं नार्युपब्रूते लाजानां वपंतिका। आयुष्मानस्तु मे पतिरेधंतां ज्ञातयो मम स्वाहा। इ
दमग्नये नमः। अहं जुहोति। इमां प्राजानां वपाम्यग्नौ समृद्धिं करणं तव। मम तुभ्य च संव
न नंतदग्निरनुमन्यतामिया स्वाहा। इदमग्नये नमः। सर्वं जुहोति। वरमंत्रं त्रयं पाठः। दृष
दुपलेकं श्रद्धुमामहेश्वरौ हथे वालो मर्दनं। ततः वरकन्या हस्ते लेपनी। वरकन्यायाः दक्षिणा
पाणिं सांगुष्ठं ग्रहणं। दर्भमंतर्हानमुक्तालमसाधनं। पुण्याहं। आचार्ये ब्रवीत्। तातो हस्त
ग्रहणमंत्रं। उं गृभ्णामिते सौ भगवाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः। भगो अथ मा स वि
तापुरं धिर्मत्स्यं तादुर्गर्हि पत्या देवाः। अमोहमस्मि सात्व६ सात्वमस्य मो अहं। सामाहम
स्मि क्कंदोरहं पृथिवीत्वं। तावेहिविवहावहै सहरेतो दधावहै। प्रजां प्रतनयावहै पु
३-गृभ्णामिते सौ भगवाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः। भगो अथ मा स वि
© Dharmaraj Trust J&K. Digitized by eGangotri

शिव-
॥२०॥

५-आरोहेममेतत्सुमंत्रस्य-आधर्वणेनुष्टुप्पूर्वध्रुदेवता-अश्मारोहलोवि० १५
७-सरस्वतीसुमंत्रस्यविश्वावसुस्तुष्टुप्सरस्वती-गानेवि० ७।

आन्विद्यावहैवहून्। ते संतुजरेदृष्टयः संप्रियोरोचिस्सुमनस्यमानौ। पश्येमशरदः शतं जी-
वेमशरदः शतं। शृणुयामशरदः शतं। वरस्यमंत्रेण पाणिग्रहणं। ततो अश्मारोहयति आ-
चार्यः प्रवृत्तं दाति। अश्मारोहणं तूष्णीं कन्यायाः कन्यादक्षिणपादेन आरोहेममश्मानमि-
त्यारोहणं कारयेति। वरस्यमंत्रेः। अश्मन्मृतिरयतुवरकन्यायातुष्टुतः। अनंतरं वर-
कन्येति श्रुंतो रिति वचनात्। मंत्रः। आरोहेममश्मानमश्मेव त्वं स्मृत्वा भव। अभितिष्ठष्ट-
तन्यतो ववाधत्स्वष्टतनायतः। अश्माया उपरिस्थितायां कन्यां गथां गायति। मंत्रपाठो-
वरस्यैवा। सैरस्वति प्रेदमवसुभगे वाजिनीवति। यां त्वा विश्वस्य भूतस्य प्रजायामस्या-
ग्रतः। यस्यां भूतः समभवद्यस्यां विश्वमिदं जगत्। तामद्य गथां गायामि यास्त्रीणामुत्त-
मं यशः। अथ प्रदक्षिणं परिक्रामतो वरवधौ। मंत्रपाठो वरस्यैवा वरायेपश्चात्कन्यका-
भिः। अग्नेः प्रदक्षिणं कृत्वा। मंत्रः। तुभ्यमग्रे पर्यवहं स्तूयं विहतुना सह। पुनः पतिभ्यो-
जायां दाग्ने प्रजया सह। स्वस्थाने आगत्या। सूर्यपाषाणपाठं ध्वं इत्युच्चार्य। चतुष्टयं
२-तुभ्यमग्रेदत्तस्य-आधर्वणेनुष्टुप्पूर्वध्रुदेवता-अश्मारोहलोवि० ३।

३ आ

गिफला नि बह्वचत्रासूणा यददाति ततो चत्वारो ब्राह्मणाः सूर्यपाङ्कुर्वन्ति। एवं द्विरपरं
 उग्र्यमणं० स्वाहा॥ १॥ इयं नार्थु० मस्वाहा॥ २॥ इमां० त्रा० स्वाहा॥ ३॥ गृभणामिते सौ० दः श
 तां० अश्मारोहे० यतः॥ १॥ गाथां० सरस्व० यशः॥ २॥ परिष्क्रामणः तुभ्यमग्रे० सह॥ ३॥ पुनः
 एवमेव लाजा होमः॥ अग्र्यमणं० स्वाहा॥ १॥ इयं नार्थु० मस्वाहा॥ २॥ इमां० त्रा० स्वाहा॥ ३॥
 हस्तग्रहणं॥ गृभण० शतं॥ अश्मारोहणं॥ आरोहेम० यतः॥ गाथां० सरस्व० यशः॥ परि
 ष्क्रामणं॥ तुभ्यमग्रे० सह॥ ३॥ एवं मंत्रावृत्तिरिति त्रिः॥ चतुर्थपरिक्रमणस्यादौ॥ नृत्सं
 सर्व उदकुभंदहिलेन ब्रह्मसदनमुत्तरेण अग्नेर्भूमणं॥ ततः शूर्पकोणेन नक्षत्रे
 न सर्वाध्राजानकुमार्यं जलावावपति॥ भगाय स्वाहा॥ १॥ भगाय स्वाहा॥ २॥ भगाय स्वा
 हा॥ ३॥ इति मंत्रेण पूर्ववत्तु होति॥ वारत्रयं॥ नृत्सं॥ अश्विनो रोहणं॥ अत्रवरस्यो गुष्ठं वधू
 भ्राता दृषदो परि उपले॥ अत्रगाथा गानं भवति॥ परिक्रमणं॥ स्वस्थाने उपविश्या॥ शिव
 ताभ्यां अन्वारध्वे जुहोति॥ आज्येन होमः॥ उग्र्यमणं० स्वाहा॥ इदं प्रजापतये न०

द्विरभिघार०

शिव.

॥२१॥

३ इदं भगाय०

५ आपः शिवा इति प्रजापतिर्वज्रराघोऽभिषेचने वि० २ तत्र सर्वत्र प्रजापतिर्वज्रजिगीत्वाः प्रकामले वि० ३
 ७ आपो हिष्तेत्यादेः सिंधु द्वीपो गायत्री आपो मा जने वि० १८ तत्र क्षुरिति दध्मक्षु यर्वलोपु रउल्लिक सूर्य निरीक्षणे वि० ८

अथैनां वधुं उदीर्ची दिशं संक्षेपेन निष्क्रामयति । ब्रीहिभिः सममुष्टिभिः । अमेरु नरदि
 भागे उत्तर संस्कं स्थापनं कृत्वा । लोकरीत्यां तावना एकं निक्षिप्य । मंत्रः । एकं मिषे विलुक्त्वा
 नयतु । १६ उज्ज्विलं विलुक्त्वा नयतु । २ । श्रीगिराय स्योषाय वि० ३ । चत्वारि मायो भवाय वि० ४
 पंचपशुभ्यो वि० ५ । षट्पशुभ्यो वि० ६ । सखे सप्तपदा भव सामा मनुव्रता भव विलु० ७ ।
 एवं प्रतिमंत्रं एकैकपदं रापत्युत्तरोत्तरं दक्षिण पादेनाततः स्कंधे कृत्वा दुदकुंभा दुदकमा
 राया वधूं मूर्द्धन्यमिश्रैकं कुर्वति । तत्र मंत्राः । आपः शिवाः शिवतमाः शांताः शांततमा
 स्तास्ते क एव तु मे वज्रं । १ । आपो हिष्ता० च नः । कांडी ३ । ततः सूर्यमुदीरुस्व । इति आचा
 यत्रैषः । ततः सूर्ये कणं वधाः मंत्रः । तच्च हृद्दे० तान् । १ । इति वधा एव मंत्रपाठः । ततो
 वरवधायाः दक्षिणं सस्योपरि हस्तं नीत्वा हृदयमालभते । मंत्रः । मम व्रते ते हृदयं
 दधामि मम चित्तमनु चित्तं ते अस्तु । मम वाचमेकमना जुषस्व प्रजापतिष्ठा नि
 युनक्तु मत्पुं । १ । इति । अथैनां वधूं मभिर्मंत्रयते । मंत्रः । सुमंगली रियं वधूरिमा । समेतप

१ सुमंगली रित्यस्य प्रजापतिरनुष्टुप् विवाहो विष्ठाभ्यो ३ मम व्रते इत्यस्य परमेष्ठी त्रिष्टुप् प्रजापतिर्हृदयात्मनेने वि०
 मिसंनलौ वि० विवाहदेवता १

इह गावहति मंत्रेण प्रजापतिरनुष्टुप्ति गोक्राउपवेशने वि०५

२८तः

श्यत। सौभाग्यमस्यैदत्वायाथास्तं विपरेतना ॥ १ ॥ अग्नेः प्राक् उद्वा। अर्थार्थि इति न्यादि
 शिचतुरिकामध्ये। गकटेन अनुगुहदेशकरणं तन्मध्ये आनदुहचर्मनिधानं रोहि। तं॥
 प्राथीवमुपरि उत्तरलोमास्तीर्णनिवन्ति। नुदुपरि भ्रात्रादिसंबन्धिनः। तां वधुमुग्रथ्या। एत
 स्मिन्परिवृते चर्मणि उपवेशयति। मंत्रः। इह गावो निवीदं त्विहाश्वा इह पूरुषाः। इहो सह
 स्रदहिणो य इह इह पूषा निवीदंतु। इति दृष्टुं पुरुषस्य पादश्चर्मण्युपवेशने। केषां मनैया
 माता दृष्टुं पुरुष इति। ततश्च यामातैवोत्स्थियमंत्रमुक्त्वा चर्मण्युपवेशयति। आगत्य
 स्थाने उपविशति। अन्वारध्वे होमः। वं अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा। इदमग्नये स्विष्टकृ
 ते नमः। संस्रवमहः। एकः पक्षे परमृत्यो विति अत्र होमः। परमृत्यो० स्वाहा। तत्पक्षे
 पुनः संस्रवमहः। मार्जनं। प्रवित्रप्रतिपत्तिः। ब्रह्मणो वरदानं। अस्य विवाहोत्सवपरि
 पूर्णार्थं दास्यमानं पूर्णपात्रं सहिरण्यं ब्रह्मन्तुभ्यमहं संपदये। न्यूनातिरिक्तदोषप
 रिपूर्णार्थं सर्वप्रायश्चित्तहवनमहं करिष्ये। भू०। भुव०। स्वः०। भूर्भुवः स्वः०। त्वन्नः०। सत्त्व

शिव
॥२२॥

सत्त्वः॥ अथाश्वाग्नेयेतेशर्त॥ इदुत्तमं॥ अथ आचार्यायिवरदानं॥ अस्य विवाहोत्सव
 कर्मणः सांगतासिध्यर्थं दस्यमानां गुरुदेवतां यथोपस्करसहितां आचार्यायितुभ्यमहं
 संप्रददे॥ गौब्रह्मस्यवरः॥ ग्रामो राजन्यस्य॥ अश्वो वैश्वस्य॥ वधू वेस्त्रं सूर्यपात्केभ्यः॥ पंच
 मेदिवसेददाति॥ अन्नात्तमत्या अश्विरथंगजवांशतंजामाताश्चशुरायदेघावाततः॥ अ
 स्तमिते आचार्यः॥ ध्रुवमुदीकस्वदतिप्रेषः॥ करोति॥ ततः वधू ध्रुवदर्शने करोति॥ दिवा
 चेद्विवाहः॥ तथापि अस्तमिते ध्रुवदर्शनां मंत्रः॥ ध्रुवमसिध्रुवं तपश्यामि ध्रुवैधिपोष्ये म
 यिमत्वां त्वादाहृहस्पतिर्मया पत्या प्रजावती संजीवशरदः शतं॥ इति सा कन्या यदि न
 पश्येत् पश्यामि इत्येवं ब्रूयात्॥ विवाहे ग्रामवचनं च कुर्युः॥ ग्रामशब्देन वृद्धास्त्रियः॥ वि
 वाहश्मशानयो ग्रामिं प्राविशतादिति वचनात् तस्मात्तयो ग्रामिः प्रमाणमिति श्रुतेः॥
 ततो बहिर्हीमः सुवेण॥ दिव्यायनभसे स्वाहा॥ इदं दिव्यायनभसे नमः॥ प्रणीता वि
 मोकः॥ ब्राह्मणभोजनसंकल्पः॥ अस्य विवाहोत्सवकर्मसांगतासिध्यर्थं दस्यमानां

पन्नेनांनेनतृप्तिपर्वतेनभोजनेन। ब्राह्मणमेकग्रहंतपरिच्छेतेनभगवतःकर्मणिदेवताः
 प्रायंतां। तनोकर्मापवर्गसिमिद्धोमः। उत्सर्जनं ब्रह्मणः। उपयमनकुशाग्नौ प्रहेपः। सहै
 षयज्ञः उवाच। व्यति। चतुर्भिश्चतुर्भिश्चद्वाभ्यां पंचभिरेवमाह्वयतेचपुनर्द्वाभ्यां
 तस्मै यद्वात्मनेनमः। पुष्पाहृतैर्वर्धापनं। श्रीयज्ञपुरुषायनमः॥ इति विवाहसमा
 प्तः॥ विवाहोदारभ्य त्रिरात्रमहारातवर्णाशिनौ स्यातां। वरवधौ। अथः शयीयातां सं
 वत्सरपर्यंतं मिथुनप्रतिषेधः। द्वादशरात्रौ षड्रात्रं त्रिरात्रमंततश्च। मिथुनाऽव्यंक
 णशक्त्वापेक्षया एतेकल्याः। त्रिरात्रपक्षेप्या श्रीयमाणे चतुर्थ्युत्तरकाले पंचम्यारा
 त्रसंवमिगमनं कनर्व्येति तत्कर्मण्यकृते भायां त्वामवनाद्यापि संवत्संवत्सं चतुर्थ्यक
 र्मणो विवाहैकदेशत्वात्। ततः चतुष्टयदिनपर्यंतं वरवध्वावन्योन्यं शर्करायाः क
 ष्णं कष्वलं करेणोति। ततो सर्वेषां वृद्धानां नमस्काराः। ततः द्वितीयादिवसे मंडपाचारः।
 वधामणं। गुडमेली। एकोत्तरशतरुआ। उदकपूर्णकरकपात्रं। शमी। मिश्र। ब्रीहि।

शिव.
॥२३॥

चतुर्दशमये वरवध्वावुषविशति उत्तरी वासनिधानं द्वयोर्वधूनां च पूर्वहाराग्रं शेषितं सग्य
 जुः सामाः थर्वणा चाशी वदिपठनं विम्वानि०५॥ मंत्रार्थ० वान॥ तैकन्यापहैः मात्रादिना सक
 लयुवतीनि वरकन्यायाः वस्त्रदिना उमा महेश्वर पूजनं करोति ततः वरस्य माना किंचिदा
 भ्रमणेन कन्यायाः मुखनिरीक्षणं करोति ततः सर्वैर्वरपक्षस्थैः द्रव्यादिना कन्यानिरीक्ष
 णं करोति ततः आचार्येण वरवधूहस्ते गुडभेली दत्त्वा आचार्यस्तिष्ठन् ता म्रपात्रं गृ
 हीत्वा कन्याभ्राता उदकपूरणं करके पात्रं गृहीत्वा वरभ्राता वस्त्रधारणं करोति केचिद्ग्री
 हिर्गृह्यते ततः उरुपत्रिका पाठनं पत्रिका वाच्यमाने वस्त्रमध्ये करकात् उदकं निनयति
 ततः ब्रीहीन् अवकीर्यति तस्य कारुः भो भो श्रूयतां वरं पातु इच्छतु कुलदेव्यारु ओ वरगुलमेत्सी
 भो भो० तु वेदिमाता महाप्रत्यक्षपरिनि भो भो० तु वेदिपिता महाप्रत्यक्षपरिधान भो भो० तु वे० माता
 महाप्रत्यक्षमंडपहेष्ठहि एव निष्क्रयते एकोत्तरसोरुआ भो भो० तु वे० पिता महाप्रत्य० आ मृतश्चेत्ता
 स्वर्गस्थित हि० आ भो भो० तु वे० मातृमातुलैः सर्वैः एवमेव भो भो० तु वे० पितृक्षमातुलैः सर्वैः एवमेव

वे.मातृपितृव्यकसर्वैः। वे.पितृपितृकसर्वैः। वेदीमातृश्वसर्वैः। वेदिपितृव्यकसर्वैः। वेदीभ्राता।
सर्वैः। एवमेवापश्चात्सेहामणी। ततः मंडपध्ये महत् आसनं मुक्ता। तदुपरिकन्यापिताभाभि
नेयो उपवेशनं करोति। तस्य कुंकुमेन लेपनं कृत्वा वस्त्रं ददाति। एवं सर्वपूज्यः वस्त्राणि ददाति।
पश्चाद्दूरपूज्याय वस्त्राणि ददाति। एवमेव ततो वरपक्षस्यैः सर्वैः आसनोपरि उपवेश्य पूजां कृ
त्वा यथायाग्यानि वस्त्राणि ददाति। ततो वरस्य पितामातुल उपविशति। कन्याभ्राता आसनं च
लनं करोति। तस्य बहुः कुंकुमेन लेपनं कृत्वा पदकूलशुष्येत्। ततः भोभो० तु। वेदीपितादेव
दत्तसुकुटुंबसपरिवारप्रत्यक्षम० ते २०१ वेसे एकोत्तरसो रुआ॥ भोभो० तु। वेदीमातृमातुल
स्या। वे.पितृमातुलस्य। वे.मातुलस्य। वेदीपिताकस्य। चतुष्टयं अवटं कं पठंति। एकश्चिद
एभिश्च गोत्रैः संतोषः कर्तव्यः। ततः आसनस्थो परिवरपितामहान् संतोषः॥ इति पठंति। ततः युव
तीभिर्गानं करोति। ततः वरवधूं दीपं नमस्कृत्य। द्वारे आगत्य तिष्ठति। ततः कन्यापक्षस्यैः स
र्वैर्वध्वयोर्नमस्कारं करोति। तेषां सर्वेषां भस्मैव वरः अर्हता अक्षिपेत्। ततः वरपिता कन्या
पिता परस्परं एणश्चोक्तैः स्तुतिं कुर्वन्ति। अथ श्लोकाः॥ यपेदि राभाद्यतु तोषकेश वोरल प्रस्तनेर

शिव.
॥२४॥

मृतं यथा सुराः। वरस्तथा स कुलकन्यका मिमांसं बंधिनः प्राथमवा दशावयं। सुतैव जाता सुतज
मनो वरं ममैष तक्वे हि देव्यवस्थितः। अघौघविधुं सविधौ समघाभिवा दशो यदुह मागतायनः॥
कन्यायेन सवाससा सवनका दत्ता वरेण्ये वरे दत्ता तेन सपर्वता वसुमती दीपा एर्निः संयुता॥ इष्टं तेन
सदक्षिणं क्रतुशतं तीर्थविगाहः कृतस्तेनैकोत्तरतारिनुं कुलशतं संसारघोरा एवात्तरा जाता जन्म
कृतार्थता विकसितं पुण्यां बुजानां वने हीणाः संप्रति सर्वपापपटली दुःखांधकारो गतः॥ आनंदं दं कुं
कोटिना विघ्नाटवी पाटिता सत्सांगे भवतां कृते सुकृतिनां किं किं न लब्धं मया। इति॥ ततः वरवधू
योगे हे आगते सति यान भंगे वधू नयनं इदं प्रायश्चित्तं यस्मिंस्तानेऽहं भंगे सद्यतो तस्मिन् उ
पलिप्त उद्धता वो दिते विवाहाग्निमुपसमाधाय। आज्यभागांते विशेषः। आज्यस्त्राली दयं दक्षि
णार्थे द्युयो दक्षिणा द्वितीय आज्य संस्कार निर्वापः। अधिश्रयणं। पर्यग्निकरणं। उद्वासनं। उ
सवनं। अवेक्षणं। इहरति स्वाहाकारांते होमः। इदमग्नये त्यागः। उपस्सजंधरुणमिति द्विती
याहुतिः। इदमग्नये। महाव्याहृत्यादि दक्षिणादानांतं। अन्यद्यानोपकल्पनांतस्मिन्वरस्योपवे
शनं। वधूंच प्रतिहृत्र इति यज्ञांतेनात्वाहार्यमिति चा बहिर्होमादि ब्राह्मण भोजनांतं॥ इति अक्ष

भेदप्रयश्चित्तं। ततः वरस्य गृहे आगते भेटभाण्डा नाम आचारः। परस्परः कुंकुर्मलेपनं कृत्वा
नालिकेरंदद्यात्। अन्योऽन्यं वहांपनं। भोजनार्थं निमंत्रणं करोति। अन्योऽन्ये हास्यं कुर्वेति।
नमस्कारः अन्योऽन्यमिति चाततो वरपिता सुकुटुंबसपरिवारसहितः कन्या गृहे अर्द्धरात्रौ
भोजनार्थं गच्छति। तत्र सुगंधं तैलाभ्यंगं कृत्वा उल्लोदकेन स्नानं कुर्वेति। दीर्घचतुरस्रकाष्ठ
पीठे पश्चिउपविशेत्। ततः कांचननिर्मितां स्नालीं चतुःषष्टिकचालानां सुघटितेन भोज
नं कुर्वेति। तत्र षण्मसं चंद्रसंकाशं शर्करया युतं। भक्तं कुंदवर्णं मुद्राकांचनप्रभाजं। ना
नाव्यं जननिंदरसेन चाद्रैरगमराचिपिपलीसहितेन। द्राक्षां शिंशिपा। चूतकरमदी
कथिका प्रलेहनाः वर्तुमंडलाः। कथितंदुग्धंसितया सहितं। मधुवर्णमुवासितं। गंधघृतौ
सुवर्णिका पूरिका शतच्छिद्रा पृषिका। पृषिकाः। हिंवादिजीरमरिचैर्लवणेन मुद्धतेलेन
पूरिता कुवराः कुंकुमाभाः। रघिदुग्धद्राक्षारसयुतेन शिखारिणी लापसीकाः। फेणिकाः।
सूत्रसंभूता मोदकाः। सौक्तिकाः रंभाफलं। काञ्जिका। इत्यादिलेख्यपेयचोषखाद्येना भो
जनं कुर्वेति। शुद्धाचमनं कृत्वा एलाचीलवंगश्वदिरचूर्णं गुग्गुलुकपूरवा सितसहि

शिव-
॥२५॥

निनतां ब्रूलचर्वणं करोति। वरगृहानुरवर्चसः पश्चादाज्ञां कृत्वा गृहे गच्छति। इति मांडवसो
 नाम आचारः। ततः चतुर्थे दिवसे अपररात्रे चतुर्थी कर्म क्रियते। तत्र विधिः। गृहमध्ये
 स्तंडिलं कृत्वा। उपलिथ। उद्धृत्य। अभ्युक्ष्य। विवाहान्निमुपसमाधाय। दक्षिणतो ब्रह्मा
 सनं। उत्तरतः प्रणीता सनं। तत्र दक्षिणतः प्रत्यक्ष ब्रह्मणः उपवेशनं। उत्तरतः उदपात्र
 निधानं। प्रणीताः प्रणयनं। परिस्तरणं। अथ वत्सात्रासादनं। पवित्रकृदना नित्री
 लि। पवित्रे द्वे प्रोक्षणीपात्रं। आज्यस्फाली। चरुस्फाली। संमार्गकुशाः। उपुष्टमनकु
 शाः। विंशतिसमिधः। रु। सुवः। आज्यं। तंडुलाः। वहिः। पूर्णपात्रं वा ग्रहणं प्रजापत
 ये जुष्टं गृह्णामि। वारत्रयं। चतुर्थं तृतीयं। शेषाः। भिमर्शनिं। वाग्यमनं। पवित्रकरणं।
 पवित्रकृदं। प्रोक्षणी पूर्णं। पवित्रे कृत्वा प्रोक्ष्य युसवनं। सव्यहस्तकरणं। दक्षि
 णे नोर्दिगयनं। प्रोक्षणीः प्रोक्षणं। चरुः प्रोक्षणं। प्रजापतयेत्वा जुष्टं प्रोक्षामि। त

स्मीपानाणं प्रोक्षणं। असंचरेप्रोक्षणीर्निधाय। वाचिसर्गः। निरूप्याज्यं। वसुभिः प्रक्षालनं। आग्नाधिश्रयणं। चतुर्थेनोदकेन श्रयणं। उभयोः पर्याग्निकरणं। उदकोपः। अर्द्धः शृतेः सुवः प्रतपनं। संमार्गकिशैः संमार्जनं। प्रोक्षण्युदकेन प्रोक्षणं। पुनः प्रतपनं निदध्यात्। उरुः। आज्यमुदास्य। अपरं प्रोक्षणीभ्यः। पवित्राभ्यामाज्यमुसवना। आज्यावेक्षणी। अपद्रव्यनिरसनं। प्रोक्षणीश्च पूर्ववदुसवनी। ब्रह्माणमीक्षणं। समिद्धिस्त्र्यस्य प्रोक्षणं। वेदिः प्रोक्षणं। बहिर्निगृह्य। ब्रह्माणमीक्षणं। वेद्यां कृत्वा बहिः प्रोक्षणं। सशेषो मूलावसेकः। पवित्रे निधाय प्रणीतासु। बहिर्विस्त्र्यस्य त्रिरत्तरणी। चरोरभिधारणी। उदासनं। शृतानां तु पूर्वैण उदासितानां तु शृष्टनः। प्राणदानं विद्यामासादने। आलंभनं। आलंभनं उक्तालंभः। वृत्तीमन्वारब्धः। उरु। उपयमनान्कुशानां दायतिष्ठंस्समिधोभ्याधाय। प्रोक्षणीशेषेण पर्युक्षणी। जुहुयात्।

शिवः
॥२६॥

ॐ प्रजापतये स्वाहा । इदं प्रजापतये नमः । प्रो हृत्वा संस्वव प्रहेयः । इन्द्राय स्वाहा । इन्द्रमिन्द्राय ।
 अग्नये स्वाहा । इन्द्रमग्नये । सोमाय स्वाहा । इन्द्रसोमाय । अग्ने प्रायश्चित्त इति पञ्चाङ्गाहुत
 यः । हुत्वा हुत्वा उदकपात्रे सः । स्वव प्रहेयः । ॐ अग्ने प्रायश्चित्ते त्वं देवानां प्रायश्चित्तिरसि ब्राह्मण
 नाथकाम उपधावामि यास्यै पतिघ्नीत नूस्तामस्यै नाशय स्वाहा । इन्द्रमग्नये । वायो प्रा
 यश्चित्ते त्वं देवा । यास्यै प्रजाघ्नीत नूस्तामस्यै नाशय स्वाहा । इन्द्रवायवे । सूर्य प्रा
 यश्चित्ते त्वं देवा । यास्यै पशुघ्नीत नूस्तामस्यै नाशय स्वाहा । इन्द्रसूर्याय । चन्द्र प्रायश्चि
 त्ते त्वं देवा । यास्यै गृहघ्नीत नूस्तामस्यै नाशय स्वाहा । इन्द्रचन्द्रमसे । गन्धर्व प्रायश्चि
 त्ते त्वं देवा । यास्यै यशोघ्नीत नूस्तामस्यै नाशय स्वाहा । इन्द्रगन्धर्वाय । ततः स्थावीणा
 के न होमः । प्रजापतये स्वाहा । इदं प्रजापतये । वरस्य देवता त्यागः । उदकात्रस्योदक
 मादाय संस्वव मिश्रं वधायाः । मूहं न्यमिषि च्छिति । याते पतिघ्नी प्रजाघ्नी पशुघ्नी गृहघ्नी
 यशोघ्नी निदिता न नूजारे घ्नीत त एनां करोमि साजीयत्वं मया सह । अमुकी देवि

होनामादेशेन वधावरस्य मंत्रः। स्थालीपाकेन प्राशनं वधाः। मंत्रः। प्रालौस्ते प्राणांस्तं
 दधामि।१। अस्ति मिरस्ती नि सं दधाति।२। मा। सैम। सानि सं दधामि।३। त्वचा त्वचं स
 दधामि।४। इति मंत्रः। अन्योन्यं वरवधोः चरुभरणे कुर्वन्ति। आचारप्राप्तत्वात् ततो म
 हाव्याहृति होमः। भूः० भुवः० स्वः० स्वा०। त्वं नो अ० स्म त्वाहा। स त्वं नो० धि स्वाहा। अया आ
 ग्ने० षज० स्वाहा। ये ते शत० स्वर्काः स्वाहा। उदुत्तमं० स्याम स्वाहा। प्रजापतये स्वाहा॥
 इदं प्रजा० यथा देवतं त्यागाः। ततः आज्येन स्विष्टकृत्। अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा। इदं
 मग्नये स्विष्टकृते नमः। संस्त्रवप्राशनं। मार्जनं। पवित्रप्रतिपत्तिः। ब्रह्मणे वरदानं।
 अस्य चतुर्थी कर्मणः सांगता सिध्यर्थं दास्यमानं पूर्णपात्रं सहिरल्ये ब्रह्म न तुभ्य
 महं संप्रददौ तेन श्री कर्म० तो० न्यूनतिरिक्तदोषपरिहाराय सर्वपापयश्चिन्तनं हवनं शिव
 हं करिष्ये। भूः० भुवः० स्वः० भूर्भुवः स्वः०। त्वं नः०। स त्वं नः०। अया आग्ने० ये ते शत०। ॥२७॥
 उदुत्तमं० यथा देवतं त्यागाः। ततो वहिर्होमः। दिव्याय नमः स्वाहा। इदं दिव्याय नमः

सेनमम। प्रणीता विमोक्तः। ब्राह्मणभोजनसंकल्पः। अस्य चतुर्थी कर्मणः सांगता
 सिध्यर्थं यथा सपत्नेनान्तेन तृप्तिपर्यन्तेन भोजनेन ब्राह्मणमेकग्रहंतर्पयिष्योते
 न भगवतः कर्मणि देवताः प्रीयेतां। कर्मणि गेसमिहोमः। उत्सर्जनं ब्रह्मणः। उपयम
 नकुशाग्रौ प्रहेपः। ततः वरवध्यायाः कुंसुंभरगैः कंचुकीपरिधाने कारयेत्। मांग
 ल्यंकृत्वा। वनस्वसुवासिनीभ्यः वरवध्यायाः वदपिन करोति। अथ भूयसीदक्षि
 णा संकल्पः। अस्य चतुर्थी कर्मणः सांगता सिध्यर्थं नूनानि रिक्तदोषपरिहारा
 र्थं। स्यमानो भूयसीदक्षिणां नानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः अहं समदास्ये।
 यो यो विभागः स प्रतिगृह्यतां। दक्षिणाः पातित्यादि० उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु॥
 ततः पुण्यादं दीर्घमायुरस्तु। शिवा आपः संतु। सौमने स्य पुष्पमस्तु। अक्षतं चा
 रिष्टं चास्तु। दीर्घमायुरस्तु। शोति० पुष्टि० तुष्टि० वृद्धि० धनधान्यसमृद्धिस्तु।
 इष्टसंप० अनिष्टनिर० यसापरो गै० द्विपदे च० अस्य चतुर्थी कर्म० स्तु० ग० उ० स्तु०

॥ ततः वरवधौ अरुतान् गृहीत्वा अग्निं दक्षपितेव सहेषयज्ञ उवाच ॥ यतिः चतुर्भिश्च
 चतुर्भिश्च द्वाभ्यां पंचभिरेव च ॥ हयते च पुनर्द्वाभ्यां तस्मै यज्ञात्मने नमः ॥ श्रीयज्ञ
 पुरुषाय नमः ॥ ततः आशीर्वदिः ॥ विश्वानि देवसवितर्दुरिता निपरा सुवायद्भनं
 नः आसुवामंत्रार्थः सफलाः संतुमनोरथाः ॥ शत्रूणां बुद्धिनाशोस्ति मित्राणां
 मुदयस्तवा ॥ अग्ने दोयजुर्वेदः सामवेदोः अथ वर्णः ॥ ब्रह्मवर्चस्तथा नित्यं निष्ठां
 तितवशात्रवान् ॥ इति चतुर्थः ॥ कर्मसमाप्तं ततः शत्रोयुवतीभिर्भित्वा चत्वारपूजां
 करोति चंद्रनादिना पौकान्नादिनैवेद्यं तत्र युवतीभिः अष्टादहास्यं कुर्वति ॥ शत्रोना
 गरणं करोति ॥ एवं द्वितीयदिने वरगृहे चत्वारपूजां पूर्ववत् कृत्वा ॥ तत्र दृष्टमूर्त्य
 पुत्रं कृत्वा वधायाः वधाददाति ॥ वरवधौ परस्परं नामग्रहणं कृत्वा हास्यं कुर्वति ॥ पूर्ववत् पूजा
 गणं करोति ॥ परस्परं कंकणं दूरीकरोति ॥ ततः अष्टमे दिवसि मांडवेत्युनाम आ
 चारः ॥ मांडकां कृत्वा ॥ गोत्रदेव्यायै नैवेद्यं कृत्वा ॥ मांडकं नमोऽपाकादनं करोति ॥ ततः

शिव.
॥ २८ ॥

सपरिवारैः भोजनं कुर्वति। एवं द्वितीयदिवसे वरगृहे मंडपाकूटनं करोति। ततः रात्रौ अने
कभेरीमृदंगनानावादित्रवाद्यमानेन। देवादी चरखी इत्यादिकृत्वा स्वर्णमयं मुकुटं मस्त
के धृत्वा। वरः अश्वारूढो स्वजनैः परिवृतः। हट्टमार्गवीथ्यां भूमयित्वा स्वगृहे आगच्छ
ति। ततः पुण्याहं दीर्घमायुरस्त्वित्यादिः अभिषेकः। आशीर्वादाः। धविश्वानिः सुवा
मंत्रार्थाः स्तवः। सवेदोऽशात्रवान्॥ इति विवाहसमाप्तः॥ ॥ स्वस्ति संवत् १८८१ श
तदशाधिकतमे वर्षे माघ कृत्तमावास्या यावुधेलिखिते मिहं घाराणसी स्तेन परशु
रामेश्वर समीपे आभ्यंतरनागरात्तातीयश्रीमद्याज्ञिकसर्वात्मात्मजयाज्ञिकदेवक
स्मात्मजविजय कृत्तमावात् करुणा कृत्तेन भ्रातृरवी कृत्तमस्यार्थी॥ शुभं। कः चारण
लिखकपाठकवोः शुभं॥ स्वार्थं परार्थं च॥ यादृशमिति न्यायान्न मे दोषः॥ ॥ श्री कृ॥

शिव
॥ २५ ॥

॥ आपो हि हि सिति त्रिभिर्मन्त्रैः पंचदेः पंचवारु लोः भगवत्पुत्रेः
 पः समुद्रा यमुनं तु मां देवस्य त्वा त्रिभिर्मन्त्रैः पूषि रो मेति चतसृ
 मिः ॥

उक्तं लोकां बुना आभिषेच्य पुनः पुनः ॥

॥ यज्ञारंभेषु भेकमेकं न्यापाणिग्रहेषु च । पत्नी दक्षिणतः श्रेष्ठ-श्रेष्ठेषाम् अवर्जिता । आहुते
 सजाववा मांगे पादप्रक्षालनं स्मृतं । नादीमुखे च पत्नी नादक्षिणे मधुपर्कयोः । चतुर्थी
 कर्मक्रियते च रुभक्षेत धैव च । आशीर्वचनकांतेषु वधूनां गमाशये इति ॥

॥ श्रीमद्याज्ञिकदेवकस्येदं पुस्तकं ॥ पत्र २६ ॥

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

<p>नमो भगवते कुं मादि ३</p>	<p>पश्चिम</p>	<p>वायव्य दक्षिणादि ३</p>
<p>दक्षिण</p>	<p>॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥</p>	<p>उत्तर</p>
<p>नमो भगवते कुं मादि ३</p>	<p>दक्षिण</p>	<p>वायव्य दक्षिणादि ३</p>